

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2019 m. gruodis

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 10 straipsnio, 591 straipsnio 3 punkto taikymas	4
<i>Dėl administracinės atsakomybės traukiamo asmens pakaltinamumo vertinimo</i>	4
ANK 459 straipsnio 6 dalies taikymas	5
<i>Dėl ANK 459 straipsnio 6 dalyje nurodyto administracinio nusižengimo subjekto</i>	5
ANK 614 straipsnio 1 dalies 4 punkto, 642 straipsnio 3 dalies taikymas	7
<i>Dėl administracinių nusižengimų bylų priskirtinumo taisyklių pažeidimo</i>	7
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	7
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	7
BK 95 straipsnio 2 dalies taikymas	7
<i>Dėl apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties termino skaičiavimo</i>	7
BK 147 straipsnio 1 dalies taikymas	8
<i>Dėl žmogaus išnaudojimo fiktyviai santuokai</i>	8
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	10
BPK 217 straipsnio nuostatų laikymasis	10
<i>Dėl ikiteisminio tyrimo teisėtumo</i>	10
III. CIVILINĖS BYLOS	11
Šeimos teisė	11
<i>Dėl bylos teisingumo sprendžiant išlaikymo vaikams priteisimo klausimą</i>	11
Daiktinė teisė	12
<i>Dėl statinių savininkų naudojimosi nuomojamu valstybinės žemės sklypu tvarkos nustatymo</i>	12
<i>Dėl daugiabučio namo savininkų ir bendrijos narių sprendimų priėmimo</i>	12
Prievolių teisė	13
<i>Dėl skolininko, kurio prievolės įvykdymas buvo užtikrintas garantija, teisės reikalauti nuostolių atlyginimo, jeigu garantija buvo pasinaudota pažeidžiant užtikrintos prievolės sąlygas</i>	13
Civilinė atsakomybė	14
<i>Dėl kredito unijos valdybos narių atsakomybės individualizavimo</i>	14
<i>Dėl valstybės, kompensavusios smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą avansu, teisės reikalauti žalos atlyginimo iš už žalą atsakingo asmens įgyvendinimo</i>	15
Sutarčių teisė	15
<i>Dėl atlygintinių paslaugų teikimo sutarties</i>	15
<i>Dėl vežėjo civilinės atsakomybės už transporto priemonės nepateikimą kroviniui vežti vežimo sutartyje nustatytu terminu</i>	16
<i>Dėl projektavimo rangos teisinius santykių bei užsakovo ir subrangovo tiesioginio reikalavimo teisės (ne)buvimo</i>	17
Civilinio proceso teisė	18
<i>Dėl civilinės bylos teisingumo esant tarptautiniam elementui</i>	18
<i>Dėl teisingumo, kai ieškinį pareiškia draudikas, įgyvendindamas subrogacijos teisę</i>	19
Bankroto teisė	19
<i>Dėl bankroto administratoriaus teisės ginčyti bankrutuojančios įmonės atliktus mokėjimus CK 6.930¹ straipsnio pagrindu</i>	19
<i>Dėl trečiojo asmens teisių bankroto byloje</i>	20
Darbo teisė	21
<i>Dėl kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą priimti prejudicinį sprendimą</i>	21
Viešieji pirkimai	22
<i>Dėl perkančiųjų organizacijų teisės sudaryti vidaus sandorius dėl to paties objekto galiojant sudarytai viešojo pirkimo sutarčiai</i>	22
<i>Dėl kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą priimti prejudicinį sprendimą</i>	23

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 10 straipsnio, 591 straipsnio 3 punkto taikymas

Dėl administracinės atsakomybės traukiamo asmens pakaltinamumo vertinimo

Šioje administracinio nusižengimo byloje asmuo buvo nubaustas pagal ANK 493 straipsnio 2 dalį už tai, kad jis, būdamas neblaivus, tyčia paskambino į Bendrąjį pagalbos centrą melagingai iškviestas policijos ekipažą.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi atnaujintą administracinio nusižengimo bylą, pirmiausia pažymėjo tai, kad pagal ANK 627 straipsnio 1 dalį teismas, rengdamasis nagrinėti administracinio nusižengimo bylą, be kita ko, turi išspręsti, ar nėra šio kodekso 591 straipsnyje nurodytų aplinkybių, dėl kurių administracinio nusižengimo teiseną negalima (2 punktas). Pagal ANK 591 straipsnio 3 punktą administracinių nusižengimų teiseną negali būti pradėta, o pradėtoji turi būti nutraukta, kai padaręs priešingą teisei veiką asmuo yra nepakaltinamas. Pagal ANK 10 straipsnio 2 dalį asmuo, teismo pripažintas nepakaltinamu, už padarytą administracinį nusižengimą pagal ANK neatsako. Šio straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad nepakaltinamas yra asmuo, kuris, darydamas ANK uždraustą veiką, dėl psichikos sutrikimo negalėjo suvokti jos esmės arba valdyti savo veiksmų. Taigi administracinė atsakomybė traukiamo asmens (ne)pakaltinamumas yra aplinkybė, kuri turi esminę reikšmę siekiant teisingai išnagrinėti administracinio nusižengimo bylą.

Teisėjų kolegija nurodė, kad baudžiamosios justicijos jurisprudencijoje ir administracinių nusižengimų bylas nagrinėjančių teismų praktikoje yra įtvirtinta, kad traukiamo administracinės atsakomybės asmens nepakaltinamumui nustatyti reikalingos specialiosios medicinos ar teismo psichiatrijos žinios, ši aplinkybė negali būti įrodinėjama, pavyzdžiui, tik šio asmens žodiniiais paaiškinimais. Esant duomenų apie traukiamo administracinės atsakomybės asmens psichikos ligą, asmens pakaltinamumo klausimas teismo turi būti specialiai tiriamas, t. y. specialiųjų žinių turinčių ekspertų, specialistų pagalba turi būti nustatoma, ar asmuo jam inkriminuojamo pažeidimo padarymo metu galėjo suprasti savo veiksmų esmę ir juos valdyti; paprastai tokiu atveju turėtų būti sprendžiamas klausimas dėl teismo psichiatrinės ekspertizės skyrimo (ANK 593 straipsnio 1 dalies 8 punktas). Tuo tarpu šioje administracinio nusižengimo byloje nei institucija, surašiusi administracinio nusižengimo protokolą, nei teismai nesiaiškino, ar administracinė atsakomybė traukiamas asmuo gali būti administracinio nusižengimo subjektas.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad apeliacinės instancijos teismui buvo pateikta pakankamai duomenų, keliančių abejonių dėl administracinės atsakomybės patraukto asmens pakaltinamumo. Administracinė atsakomybė patrauktas asmuo kartu su apeliaciniu skundu teismui pateikė medicinos pažymą, kurioje nurodyta, kad jis iš tiesų serga psichikos liga ir dėl to yra neįgalus. Teisėjų kolegijos vertinimu, tokio objektyvaus medicininio įrodymo (net jeigu jis savaime nėra pakankamas sprendžiant asmens pakaltinamumo klausimą) ir dėl jo kylančių abejonių asmens sugebėjimu suprasti savo veiksmų esmę ir juos valdyti negali paneigti apeliacinės instancijos teismo nutartyje nurodytos specialiosiomis žiniomis neparemtos aplinkybės dėl pareigūno, bendravusio su administracinės atsakomybės traukiamu asmeniu, galimos nuomonės apie jo psichikos būklę, ir aplinkybių, susijusių su kitais jo padarytais administraciniais nusižengimais ir jų bylų procesu. Šiame kontekste teisėjų kolegija pabrėžė, kad teismas privalo tinkamai išspręsti traukiamo administracinės atsakomybės asmens kaltės ar nepakaltinamumo klausimą konkrečioje jo nagrinėjamoje byloje. Taigi aplinkybės, kad kitose bylose tas pats asmuo nebuvo pripažintas nepakaltinamu, juolab kai pakaltinamumas nebuvo tiesiogiai vertinamas, paprastai savaime nepakanka siekiant pašalinti nagrinėjamoje byloje esančias abejones jo pakaltinamumu, grindžiamas konkrečiais duomenimis. Kita vertus, teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad asmens dažnai atliekami panašaus pobūdžio, bendriausia prasme neracionalūs neteisėti veiksmai (pakartotinis skambinimas į Bendrąjį pagalbos centrą, melagingai pranešant apie įvykius, kurių

nebuvo), vertinant tai kartu su visomis kitomis reikšmingomis aplinkybėmis, gali būti vienas iš veiksnių, sustiprinančių abejones šio asmens pakaltinamumu.

Taigi teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, gavęs duomenų apie naujas aplinkybes, turinčias esminę reikšmę sprendžiant bylą – nustatant administracinę atsakomybę patraukto asmens (ne)pakaltinamumą, turėjo bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka (ANK 651 straipsnio 3 dalis) ir imtis visų reikalingų procesinių priemonių šio asmens psichikos būklei įvertinti ir (ne)pakaltinamumui nustatyti (kviesti jį į teismo posėdį, minėtą medicinos pažymą pateikusios įstaigos specialistus, spręsti klausimą dėl psichiatrijos ekspertizės skyrimo ir kt.). Šios bylos kontekste tai yra svarbu atsižvelgiant į tai, kad pirmosios instancijos teismas sprendimą priėmė administracinę atsakomybę patrauktas asmeniui nedalyvaujant ir neturėdamas galimybės susidaryti tiesioginio įspūdžio dėl jo psichikos būklės. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad EŽTT praktikoje konstatuota, jog psichiškai nesveiko kaltinamojo silpnumas (pažeidžiamumas) sustiprina jo teisių gynimo poreikį, dėl to institucijos turi rodyti reikalaujamą stropumą veiksmingai užtikrinamos kaltinamojo teisę dalyvauti teismo posėdyje ir veikti itin rūpestingai (atsargiai) tuo atveju, kai kėsiniasi į šią teisę (ją riboja), taip, kad psichiškai nesveikas asmuo neatsidurtų nepalankioje padėtyje, palyginti su kitais kaltinamaisiais, kurie naudojami tokia teise (2019 m. balandžio 4 d. sprendimas byloje *Hodžić prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 28932/14). Asmenų, kurių galimybes veiksmingai dalyvauti procese riboja psichikos sutrikimas, bylose yra itin svarbu užtikrinti veiksmingą gynėjo pagalbą. Dėl to, atsižvelgiant į apeliacinio proceso metu paaškinėjusius duomenis apie šio asmens psichikos sveikatą, teisėjų kolegijos nuomone, kyla pagrįstų abejonių, ar jo atsisakymas teisės dalyvauti nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme gali būti traktuojamas kaip tinkamas (ar jis galėjo suprasti šio atsisakymo esmę, jo teisinius padarinius ir pan.).

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas nutartį priėmė nenustatęs, neištyręs ir neįvertinęs visų bylai išnagrinėti reikšmingų bylos aplinkybių, susijusių su administracinę atsakomybę traukiamo asmens pakaltinamumo vertinimu, taip pažeisdamas pareigą visapusiškai ir objektyviai ištirti bylos aplinkybes (ANK 563, 567 straipsniai) ir suvaržydamas administracinę atsakomybę traukiamo asmens teisę dalyvauti nagrinėjant bylą žodinio proceso tvarka ir duoti paaškinimus (ANK 577 straipsnio 2 dalies 2 punktas). Dėl to Lietuvos Aukščiausiasis Teismas apygardos teismo nutartį šioje administracinio nusižengimo byloje panaikino ir perdavė bylą nagrinėti apygardos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-62-697/2019

ANK 459 straipsnio 6 dalies taikymas

Dėl ANK 459 straipsnio 6 dalyje nurodyto administracinio nusižengimo subjekto

Šioje administracinio nusižengimo byloje pareiškėjas nubaustas pagal ANK 459 straipsnio 6 dalį (2017 m. spalio 19 d. įstatymo redakcija) už tai, kad sustabdžius kelių transporto priemonių junginį – dviašį automobilį su triaše puspriekabe, priklausantį UAB „S“ ir vairuojamą šios bendrovės vairuotojo, nustatyta, kad transporto priemonių junginio varančiosios ašies apkrova sudarė 16,860 (± 0,2) tonos ir taip 5,36 (± 0,2) tonos viršijo didžiausią leistiną varančiosios ašies apkrovą (11,5 tonos), nustatytą Didžiausiųjų leidžiamų naudojamis keliais transporto priemonių ar jų junginių techninių parametrų aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2002 m. vasario 18 d. įsakymu Nr. 3-66 (toliau – Techniniai parametrai), 25 punkte, ir vairuotojas neturėjo specialaus nustatytos formos leidimo, suteikiančio teisę tokiam transporto priemonių junginiui važiuoti Lietuvos Respublikos keliais. Tokiu būdu pareiškėjas, laikinai vadovaudamas UAB „S“ ir būdamas atsakingas už krovinio išdėstymo kontrolės organizavimą taip, kad būtų laikomasi nustatytų transporto priemonės pakrovimo normų, pagal Lietuvos Respublikos kelių transporto kodekso 32 straipsnio 1 dalį privalėdamas tikrinti, ar pakrauto krovinio išdėstymas atitinka eismo saugumo reikalavimus ir kitas krovinio vežimo sąlygas, organizuodamas įmonės darbą, neužtikrino ir nesukontroliavo šio UAB „S“ krovinio vežimo, kad vežant šį krovinį

transporto priemonių junginio varančiosios ašies apkrova neviršytų Techninių parametrų 25 punkte nustatytos maksimalios leidžiamos apkrovos, o viršijus nustatytą – toliau transporto priemonė važiuotų pašalinus neatitikimus arba turint nustatytos formos galiojantį leidimą. Kadangi vairuotojas leidimo važiuoti maksimalias leidžiamas apkrovas viršijančiu transporto priemonių junginiu valstybinės reikšmės keliais neturėjo, taip pareiškėjas pažeidė ir Lietuvos Respublikos kelių įstatymo 20 straipsnio 1 dalį.

Paduotame prašyme atnaujinti apžvelgiamą administracinio nusižengimo bylą pareiškėjas kėlė klausimą, ar pagal ANK 459 straipsnio 6 dalį jis, kaip bendrovės – vežėjos UAB „S“ – vadovas, buvo tinkamas atsakomybės už šį nusižengimą subjektas, kadangi, už transporto priemonės teisingą pakrovimą buvo atsakingas vairuotojas, nes šią atsakomybę dalį bendrovė jam buvo delegavusi.

Teisėjų kolegija, teisės taikymo aspektu patikrinusi skundžiamą apygardos teismo nutarimą, nurodė, kad pagal Kelių transporto kodeksą, reguliuojantį keleivių, bagažo ir krovinių vežimų organizavimą ir vykdymą, vežimų valstybinį valdymą ir kontrolę, atsakomybę už turtinę žalą, vežėjas privalo tikrinti, ar pakrauto krovinių išdėstymas ir tvirtinimas atitinka eismo saugumo reikalavimus ir kitas krovinių vežimo sąlygas. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad išties, vežėja UAB „S“ teisės aktuose su krovinių vežimo sąlygomis nustatytas pareigas buvo delegavusi savo vairuotojams per jų pareigines nuostatas. Bendrovės vairuotojas taip pat buvo supažindintas su šiomis nuostatomis, kuriose, be kita ko, reglamentuojamos vairuotojo pareigos, susijusios su visu krovinių vežimo procesu (įskaitant ir krovinių pakrovimą, jo tinkamą išdėstymą), tačiau pagal byloje nustatytas aplinkybes jis šių pareigų tinkamai nevykdė, pats pakraudamas transporto priemonę neteisingai išdėstė krovinių puspriekabėje (krovinių sukrovė labiau į puspriekabės priekį, gale palikdamas 2,5–3 metrus tuščios erdvės). Kita vertus, teisėjų kolegija nurodė ir tai, kad vežėjos UAB „S“ veiklą organizuoja jos vadovas, kuris duoda nurodymus vairuotojams pasikrauti krovinių ir gabenti jį užsakovams. Dėl to teisėjų kolegija pritarė apygardos teismo išvadai, kad pareiškėjas, būdamas bendrovės vadovas (kad ir laikinas) ir pagal Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo nuostatas būdamas atsakingas už bendrovės veiklos organizavimą bei jos tikslų įgyvendinimą, organizuodamas kasdieninę bendrovės veiklą (įskaitant ir bendrovės krovinių pervežimą) turėjo pats imtis visų reikalingų priemonių, kad būtų laikomasi teisės aktų, reglamentuojančių krovinių vežimą, reikalavimų. Bendrovės vairuotojas šį reikalavimą pažeidė, todėl laikytina, jog bendrovėje taikomos kontrolės priemonės nebuvo pakankamos ir turi būti tobulinamos. Ši aplinkybė lemia ir pareiškėjo atsakomybę pagal ANK 459 straipsnio 3 dalį.

Teisėjų kolegija, pritarė apygardos teismo išvadoms, taip pat pažymėjo, kad tiek pats vairuotojas, tiek ir bendrovės atsakingas asmuo (šiuo atveju bendrovės vadovas) privalėjo imtis visų reikalingų priemonių (reikalauti, kad krovinių siuntėjas pasvertų krovinių, ieškoti būdų patiems jį pasverti kitoje vietoje, reguliariai tikrinti pakeliamos ašies veikimą ir pan.), kad transporto priemonės ašies (ašių) apkrova ir bendra masė atitiktų nustatytus reikalavimus. Be to, Kelių transporto kodekso nuostatos būtent vežėją įpareigoja tikrinti, ar pakrauto krovinių išdėstymas ir tvirtinimas atitinka eismo saugumo reikalavimus ir kitas krovinių vežimo sąlygas. Pareiškėjo teiginiai ir argumentai dėl paties vairuotojo kaltės aplaidžiai vykdant savo pareigas, netinkamai pakraunant krovinių, nesudaro pagrindo šį atvejį vertinti kaip išskirtinį ir bendrovės (vežėjos) vadovo atsakomybės pagal ANK 459 straipsnio 6 dalį nepanaikina, tačiau, teisėjų kolegijos nuomone, į tokias aplinkybes atsižvelgtina skiriant administracinę nuobaudą.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad pagal nustatytas faktines bylos aplinkybes apygardos teismo išvada dėl pareiškėjo kaltės padarius administracinį nusižengimą, nustatytą ANK 459 straipsnio 6 dalyje, padaryta nepažeidus iš esmės materialiosios ir proceso teisės normų, todėl pareiškėjo prašymo panaikinti šią apygardos teismo nutarimo dalį netenkina, tačiau panaikino nutarimo dalį dėl administracinės nuobaudos paskyrimo ir, vadovaudamasi ANK 34 straipsnio 5 dalimi, nutarė administracinės nuobaudos pareiškėjui neskirti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 23 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-65-697/2019

ANK 614 straipsnio 1 dalies 4 punkto, 642 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl administracinių nusižengimų bylų priskirtinumo taisyklių pažeidimo

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo byla buvo teigiama, kad byla išnagrinėta pažeidžiant ANK 614 straipsnyje įtvirtintas bylų priskirtinumo taisykles.

Teisėjų kolegija nurodė, kad asmuo buvo nubaustas pagal ANK 72 straipsnio 3 dalį už nepilnamečio teisių pažeidimą Tauragės apskrities vyriausiojo policijos komisariato Veiklos skyriaus tyrėjo nutarimu. Tuo tarpu pagal ANK 614 straipsnio 1 dalies 4 punktą administracinių nusižengimų bylas, kuriose administracinė atsakomybė traukiamas asmuo arba nukentėjusysis yra nepilnametis, nagrinėja teismas.

Taigi institucija – Tauragės apskrities vyriausiasis policijos komisariatas – neturėjo teisės nagrinėti šią bylą. Teisėjų kolegijos vertinimu, Tauragės apylinkės teismas, nagrinėdamas bylą pagal administracinę atsakomybę patraukto asmens skundą dėl Tauragės apskrities vyriausiojo policijos komisariato Veiklos skyriaus tyrėjo nutarimo ir nustatęs, kad nutarimą administracinio nusižengimo byloje priėmė institucija, neturinti teisės nagrinėti tokią bylą, privalėjo vadovautis ANK 642 straipsnio 3 dalimi, panaikinti šį nutarimą ir perduoti bylą institucijai, turinčiai teisę nagrinėti tokių administracinių nusižengimų bylas, t. y. teismui. To nepadarius buvo pažeisti ANK 642 straipsnio 3 dalyje įtvirtinti reikalavimai. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad nors ANK 653 straipsnyje neįtvirtinti apygardos teismo įgaliojimai panaikinti nutarimą ir apylinkės teismo nutartį ir perduoti bylą nagrinėti apylinkės teismui, apygardos teismas, nustatęs, kad nutarimą administracinio nusižengimo byloje priėmė institucija, neturinti teisės nagrinėti tokią bylą, privalėjo tiesiogiai taikyti ANK 642 straipsnio 3 dalį. Dėl to teisėjų kolegija konstatavo, kad nagrinėjant šią administracinio nusižengimo bylą buvo pažeisti ANK 614 straipsnio 1 dalies 4 punkto, 642 straipsnio 3 dalies reikalavimai ir tai turėjo įtakos neteisėtiems nutarimui ir nutartims priimti.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas panaikino institucijos nutarimą, apylinkės ir apygardos teismų nutartis ir administracinio nusižengimo bylą perdavė nagrinėti administracinio nusižengimo protokolą surašiusiai institucijai – Tauragės apskrities vyriausiajam policijos komisariatui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 3 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-59-689/2019

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 95 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties termino skaičiavimo

Šioje baudžiamojoje byloje asmenys pirmosios instancijos teismo buvo nuteisti pagal BK 188 straipsnio 2 dalį, 229 straipsnį, o apeliacinės instancijos teismo nutartimi šis nuosprendis panaikintas ir baudžiamoji byla jiems nutraukta, suėjus apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminui. Nagrinėjamoje byloje kilo ginčas, nuo kurio momento yra skaičiuojama apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatis – ar nuo veikimo (neveikimo) momento, ar nuo pasekmių, kurios nagrinėjamu atveju yra būtinas nusikalstamos veikos požymis, kilimo momento.

Teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo tai, kad sprendžiant dėl senaties termino pradžios turi būti nustatytas laikas, nuo kurio nusikalstama veika yra laikoma baigta. Konstatuojant nusikalstamos veikos padarymo laiką būtina nustatyti, kad buvo realizuoti visi konkrečios nusikalstamos veikos sudėties požymiai. Atitinkamai, jei nusikalstamos veikos sudėtis yra materialioji, jos padarymo momentu laikytinas padarinių kilimo laikas. Teisėjų kolegija pabrėžė ir

tai, kad neatsargios nusikalstamos veikos BK paprastai yra įtvirtinamos materialiosios nusikalstamos veikos sudėties. Tokių nusikalstamų veikų ypatumas tas, kad, nekilus padariniams, padaryta veika savaime baudžiamąja teisine prasme nėra pavojinga ir baudžiamosios atsakomybės neužtraukia. Taigi, momentas, kai yra realizuoti tokie veiksmai (neveikimas), neturėtų būti laikomas BK 95 straipsnyje nurodytu „nusikalstamos veikos padarymu“, nuo kurio pradedami skaičiuoti neatsargios nusikalstamos veikos apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminai.

Teisėjų kolegija nurodė, kad šiuo atveju tiek tarnybos pareigų neatlikimas, tiek teisės aktų nustatytų specialių elgesio saugumo taisyklių pažeidimas nusikalstamais gali būti pripažinti tik tokiu atveju, kai dėl tokios veikos kilo padariniai – didelė žala valstybei, juridiniam ar fiziniam asmeniui (BK 229 straipsnis) ar didelė turtinė žala nukentėjusiam asmeniui arba sunaikintos ar sugadintos didelė mokslinė, istorinė ar kultūrinė reikšmė turinčios vertybės (BK 188 straipsnio 2 dalis). Tokių padarinių atsiradimas nagrinėjamoje byloje siejamas su gaisro momentu, t. y. 2012 m. sausio 25–26 d. Dėl to apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminas šiuo atveju turi būti pradedamas skaičiuoti nuo padarinių kilimo momento (be kita ko, nustačius kitus būtinuosius nusikalstamų veikų požymius – veiką, priežastinį ryšį tarp jos ir padarinių, kaltę (jos formą) ir kt.).

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, konstatavusi, jog senaties terminas nagrinėjamu atveju turi būti skaičiuojamas nuo asmenų veikimo (neveikimo), t. y. nuo 2010 m. kovo 31 d. (kai buvo įrengtas kietojo kuro katilų dūmtraukis), netinkamai nustatė neatsargių nusikalstamų veikų, nurodytų BK 188 straipsnio 2 dalyje ir BK 229 straipsnyje, baigtumo (jų įvykdymo) laiką. Dėl to teisėjų kolegija apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-284-976/2019

BK 147 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl žmogaus išnaudojimo fiktyviai santuokai

Šioje baudžiamojoje byloje asmenys buvo nuteisti, be kita ko, pagal BK 147 straipsnio 1 dalį už tai, kad, veikdami bendrininkų grupė su kitu asmeniu, pasinaudodami nukentėjusiosios pažeidžiamumu, verbavo ją, siekdami gauti asmeninės naudos, žinodami ir siekdami, kad ji būtų išnaudojama kitais išnaudojimo tikslais – fiktyviai santuokai. Vienas iš paduotų kasacinių skundų motyvų buvo tai, kad byloje nustatytas kito žmogaus išnaudojimas fiktyviai santuokai nukentėjusiosios verbavimo metu nepateko į prekybos žmonėmis sąvoką ir BK 147 straipsnio 1 dalis pritaikyta pažeidžiant BK 3 straipsnio 1 dalies nuostatas, nes pritaikytas veikos padarymo metu negaliojęs baudžiamasis įstatymas.

Teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo tai, kad BK 147 straipsnio 1 dalyje (tiek 2012 m. birželio 30 d. įstatymo, galiojusio iki 2016 m. gegužės 25 d., redakcijoje, tiek šiuo metu galiojančioje įstatymo redakcijoje) yra apibrėžta pavojinga ir baudžiamoji įstatymo uždrausta veika – prekyba žmonėmis. Šiame straipsnyje yra nustatyta baudžiamoji atsakomybė už įvairius sandorius, kurių objektas yra žmogus (žmogaus pardavimas, pirkimas, verbavimas, gabenimas ir kt.) ir kurie sudaromi siekiant išnaudoti tą žmogų. Būtinasis šio nusikaltimo požymis yra ir jo priešingumas žmogaus laisvei, siejamas su tam tikru piktavališku poveikiu nukentėjusiajam (prievarta, apgaule, pasinaudojimu pažeidžiamumu ir kt.), kuris leidžia palenkti šio asmens valią, kontroliuoti ir įtraukti jį į išnaudojimą (pvz., kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-551-788/2015).

Teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjamoje byloje nustatyta, jog nuteistieji verbavo kitą žmogų sudaryti sandorį, kuriuo šis žmogus būtų išnaudojamas. Tai yra nuteistieji, veikdami bendrininkų grupė dar ir su užsienio piliečiu, kuriam dėl to, kad jis galėtų laisvai keliauti

ES valstybėse, patekti į Didžiąją Britaniją, buvo reikalinga fiktyvi santuoka su Lietuvos Respublikos piliete, kaltinime nurodytu laiku ir aplinkybėmis, pasinaudodami nukentėjusiosios pažeidžiamumu (dėl socialinės ir materialinės padėties, priklausomybės nuo alkoholio ir dėl kitos nuteistųjų vykdytos nusikalstamos veiklos – prostitucijos organizavimo, vadovavimo ir pelnymosi iš nukentėjusiosios prostitucijos), ją už atlygį verbavo vyksti į kitą valstybę ir ten sudaryti fiktyvią santuoką.

Teisėjų kolegija, pritardama apeliacinės instancijos teismo motyvams, pažymėjo, kad šiuo metu galiojanti BK 147 straipsnio 1 dalies redakcija buvo papildyta nauja išnaudojimo sritimi – priverstine ar fiktyvia santuoka tik nuo 2016 m. gegužės 25 d., ir kartu nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas padarė baudžiamojo įstatymo taikymo požiūriu teisingą išvadą, kad negalima teigti, jog nuo 2012 m. gegužės 13 d. šiame BK straipsnyje suformuluota prekybos žmonėmis samprata, nurodanti ir žmogaus verbavimą siekiant jį išnaudoti kitais tikslais, neapėmė žmogaus išnaudojimo fiktyviai santuokai. Nuo 2012 m. gegužės 13 d. galiojančio BK 147 straipsnio 1 dalies dispozicijoje išvardijami šie šiame straipsnyje apibrėžto sunkaus nusikaltimo – prekybos žmonėmis nusikalstamumo požymiai: 1) kaltininko atitinkamo pavojingo nusikalstamo veikimo būdai (žmogaus pardavimas, pirkimas, kitoks perleidimas, įgijimas, verbavimas, gabenimas, laikymas nelaisvėje); 2) nukentėjusio žmogaus valios palenkimo būdai (atimant žmogui galimybę priešintis, pasinaudojant asmens priklausomumu ar pažeidžiamumu, panaudojant apgaulę, priimant ar sumokant pinigus, gaunant ar suteikiant kitokią naudą faktiškai kontroliuojamam nukentėjusiam asmeniui); 3) nukentėjusio asmens konkretūs išnaudojimo būdai (išnaudojamas vergijos ar panašiomis į vergiją sąlygomis, prostitucijai, pornografijai ar kitoms seksualinio išnaudojimo formoms, priverstiniam darbui ar paslaugoms, įskaitant elgetavimą, nusikalstamai veikai daryti); ir 4) kiti žmogaus išnaudojimo tikslai.

Teisėjų kolegija pabrėžė, kad BK 147 straipsnio 1 dalies pakeitimu (2016 m. gegužės 12 d. įstatymo Nr. XII-2340 redakcija, įsigaliojusi nuo 2016 m. gegužės 25 d.) praplėtus konkrečių išnaudojimo būdų sąrašą žmogaus išnaudojimu priverstinei ir fiktyviai santuokai, kitas veikos nusikalstamumo požymis – nukentėjusio asmens išnaudojimas „kitais išnaudojimo tikslais“ – įstatymų leidėjo nebuvo niekaip pakeistas ar susiaurintas. Tokie tikslai baudžiamajame įstatyme *expressis verbis* (aiškiais žodžiais) neapibrėžti, tačiau pagal 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/36/ES nuostatas, skirtas prekybos žmonėmis apibrėžčiai, suprantami kaip nukentėjusio asmens kitoks pavojingas išnaudojimas, šurkščiai pažeidžiantis žmogaus pagrindines teises ir orumą, fizinį neliečiamumą.

Teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjamoje byloje tiek kaltinamajame akte pagal BK 147 straipsnio 1 dalį suformuluotuose kaltinimuose, tiek apkaltinamojo nuosprendžio aprašomojoje dalyje aprašant įrodytomis pripažintas bylos aplinkybes aiškiai nurodyta, kad nuteistieji atliko veiksmus, pasireiškusių nukentėjusiosios verbavimu ir jos laisvės varžymu. Tokie veiksmai padaryti siekiant BK 147 straipsnio 1 dalies dispozicijoje nurodytų kitų žmogaus išnaudojimo tikslų – panaudoti nukentėjusiąją fiktyviai santuokai sudaryti. Teisėjų kolegijos vertinimu, teismai teisingai sprendė, kad dėl nukentėjusiosios pažeidžiamumo dėl socialinės ir materialinės padėties, priklausomybės nuo alkoholio, be to, dėl kitos nuteistųjų vykdytos nusikalstamos veiklos (nukentėjusiosios prostitucijos organizavimo, vadovavimo tokiais veiklais ir pelnymosi iš legalaus pragyvenimo neturintčio asmens prostitucijos) šios moters verbavimas už pinigus sudaryti fiktyvią santuoką su užsieniečiu vien dėl to, kad šis pasinaudotų šios santuokos palankiomis teisinėmis pasekmėmis, savo esme pasižymi pakankamu pavojingumu, pažeidžia žmogaus teises bei orumą ir nedera su civilizuotos visuomenės taisyklėmis.

Teisėjų kolegijos nuomone, kasaciniuose skunduose taip pat nepagrįstai teigiama ir tai, kad nuteistieji nukentėjusiosios valios nevaržė, ji savo valia pasirinko atitinkamą gyvenimo ir elgesio būdą, sąmoningai ir valingai siekdama uždirbti pinigų, be psichologinės prievartos priėmė komercinį pasiūlymą dėl fiktyvios santuokos, atsisakė šio sumanymo tik dėl to, kad negalėjo dėl padaryto nusikaltimo vyksti į užsienį, byloje nenustatytas nei faktinis, nei teisinis nukentėjusio asmens priklausomumo pagrindas, nes tokie teiginiai prieštarauja bylos medžiagai ir teismų nustatytoms įrodytomis pripažintoms aplinkybėms. Anot teisėjų kolegijos, nagrinėjamoje byloje

teismai nustatė nukentėjusios moters valios palenkimo būdą (pasinaudojant asmens pažeidžiamumu) ir jį atskleidė; byloje nustatyta, kad pasinaudoję socialiai ir materialiai pažeidžiamu žmogumi, siekdami gauti asmeninės naudos, nuteistieji verbavo moterį, piktavališkai pateikdami jai finansiškai patrauklų pasiūlymą sudaryti fiktyvią santuoką.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija kasacinius skundus atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-290-489/2019

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 217 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl ikiteisminio tyrimo teisėtumo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje vienas iš kasacinio skundo argumentų buvo tai, kad apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjo priimta nutartis atnaujinti ikiteisminį tyrimą buvo nepagrįsta, kadangi BPK nesuteikia tokių įgalinimų ikiteisminio tyrimo teisėjui. Anot kasatoriaus, ši aplinkybė rodo, kad tolesnis ikiteisminis tyrimas vyko neteisėtai.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad iš tiesų, pagal BPK 217 straipsnį, esant pagrindui, atnaujinti ikiteisminį tyrimą gali tik prokuroras. Ikiteisminio tyrimo teisėjui šioje srityje suteikti įgalinimai nagrinėti skundus dėl ikiteisminio tyrimo nutraukimo, juos atmesti arba tenkinti (BPK 173 straipsnio 1 dalies 7 punktą, 214 straipsnio 4 dalis). Taigi, tenkindamas skundą dėl ikiteisminio tyrimo nutraukimo, ikiteisminio tyrimo teisėjas gali panaikinti atitinkamus prokuroro ir aukštesniojo prokuroro nutarimus ir toks sprendimas iš esmės reiškia, kad ikiteisminis tyrimas turi būti toliau tęsiamas. Sprendimas dėl ikiteisminio tyrimo atnaujinimo tokiu atveju nereikalingas. Kitaip vertinama situacija, kai prokuroro nutarimas nutraukti ikiteisminį tyrimą nebuvo apskūstas BPK 214 straipsnio 4, 5 dalyse nustatyta tvarka arba kai toks apskūdimas nedavė rezultatų. Tokiais atvejais prokuroro nutarimas nutraukti ikiteisminį tyrimą BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkto požiūriu įgauna *res judicata* (galutinio sprendimo) reikšmę, dėl kurios pakartotinis asmens baudžiamasis persekiojimas dėl tos pačios veikos tampa negalimas (*non bis in idem*). Tačiau, paaiškėjus esminėms aplinkybėms, turinčioms reikšmės bylai išspręsti teisingai, kurios nebuvo nustatytos priimant sprendimą nutraukti ikiteisminį tyrimą, ikiteisminis tyrimas gali būti atnaujintas pagal procedūrą, nustatytą BPK 217 straipsnyje.

Teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjamoje byloje apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjas nutartimi išsprendė nukentėjusiosios skundą dėl ikiteisminio tyrimo nutraukimo – šį skundą tenkino. Kita vertus, priimtos nutarties rezoliucinę dalį teisėjas suformulavo klaidingai, nes nurodė ne tik panaikinantis prokurorų nutarimus, bet ir atnaujinantis ikiteisminį tyrimą, tačiau, teisėjų kolegijos vertinimu, priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, šis rezoliucinės dalies netikslumas nesuprastinas kaip aplinkybė, dėl kurios tolesnis baudžiamasis procesas tapo neteisėtas. Teisėjų kolegijos nuomone, iš pirmiau nurodytos ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties visiškai aišku, kad prokuratūros sprendimas nutraukti ikiteisminį tyrimą panaikintas ir kad ikiteisminis tyrimas turi būti toliau tęsiamas. Visiškai aišku ir tai, kad teisėjas iš tikrųjų netaikė ikiteisminio tyrimo atnaujinimo procedūros, nurodytos BPK 217 straipsnyje – tiesiog netiksliai suformulavo rezoliucinę nutarties dalį. Dėl to pirmiau nurodytas nutarties rezoliucinėje dalyje esantis netikslumas nepripažintinas esminiu BPK pažeidimu. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad byloje yra dar vienas procesinis dokumentas, kurio rezoliucinėje dalyje bereikalingai nurodyta, kad ikiteisminis tyrimas atnaujinamas, – tai vyriausiojo prokuroro pavaduotojo nutarimas, kuriuo patenkintas nukentėjusiosios skundas dėl ikiteisminio tyrimo panaikinimo.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija pripažino, kad byloje iš tiesų yra tam tikros procesinės painiavos, tačiau padarytus netikslumus vertino kaip formalaus pobūdžio ir negalinčius lemti išvadų, kad ikiteisminis tyrimas buvo vykdomas neteisėtai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274-788/2019

III. CIVILINĖS BYLOS

Šeimos teisė

Dėl bylos teisingumo sprendžiant išlaikymo vaikams priteisimo klausimą

Ieškovė (gyvenamąją vietą deklaravusi Lietuvoje, tačiau gyvenanti Airijoje) ieškiniu prašė priteisti iš atsakovo (gyvenančio Jungtinėje Karalystėje) išlaikymą vaikams. Atsakovas priešieškiniu prašė nustatyti bendravimo su vaikais tvarką. Pirmosios instancijos teismas tenkino dalį ieškinio ir dalį priešieškinių. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį paliko nenagrinėtą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad byla turi tarptautinį elementą, todėl klausimams dėl išlaikymo priteisimo taikomas 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje (toliau – Išlaikymo reglamentas). Išlaikymo reglamento 3 straipsnis nustato bendrąsias jurisdikcijos taisykles, pagal kurias išlaikymo kreditorius gali pateikti pareiškimą tos vietos, kurioje atsakovas turi nuolatinę gyvenamąją vietą, teismui (a punktas) arba tos vietos, kurioje yra kreditoriaus nuolatinė gyvenamoji vieta, teismui (b punktas) arba jei reikalavimas dėl išlaikymo yra papildomas pagrindiniam ieškiniui, susijusiam su asmenų statusu, kaip pareiškimas dėl santuokos nutraukimo (c punktas) arba dėl tėvų pareigų (d punktas), teikiamas teismui, kuris turi jurisdikciją nagrinėti atitinkamai vieną ar kitą ieškinį.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į bylą nagrinėjusių teismų nustatytas aplinkybes, konstatavo, kad Išlaikymo reglamento 3 straipsnio a, b ir c punktai netaikytini, nes atsakovo gyvenamoji vieta yra Jungtinėje Karalystėje, vaikų gyvenamoji vieta taip pat yra ne Lietuvoje, Lietuvoje nėra nagrinėjama ir jokia su asmens statusu susijusi byla. Spręsdamas, ar reikalavimas dėl bendravimo su vaikais tvarkos nustatymo (tėvų pareigų), pareikštas atsakovo priešieškiniu, gali būti laikomas pagrindiniu reikalavimu jau esant iškeltai bylai dėl išlaikymo vaikams priteisimo, kasacinis teismas padarė išvadą, kad išlaikymo reikalavimas turi sekti paskui kitą, pagrindinį, reikalavimą, susijusį su tėvų pareigomis ar nepilnamečio vaiko tėvų santuokinio ryšio nutraukimu. Kadangi byloje nebuvo pagrindo teigti, jog reikalavimas dėl išlaikymo buvo pareikštas papildomai prie reikalavimo dėl tėvų pareigų, kasacinis teismas konstatavo, kad nebuvo pagrindo taikyti ir Išlaikymo reglamento 3 straipsnio d punkto.

Pagal Išlaikymo reglamento 5 straipsnį tuo atveju, kai teismas neturi jurisdikcijos pagal Išlaikymo reglamente nustatytas taisykles, jis gali būti kompetentingas spręsti dėl išlaikymo prievolių, jei atsakovas dalyvauja procese. Kasacinis teismas pažymėjo, kad atsakovo dalyvavimo procese jurisdikcijos taisyklė ir susitarimas dėl jurisdikcijos yra du atskiri jurisdikcijos pagrindai. Susitarimas dėl teismo pasirinkimo turi būti sudaromas raštu (Išlaikymo reglamento 4 straipsnio 2 dalis), tai yra išankstinis valios pareiškimas. Tuo tarpu dalyvaudamas procese atsakovas tyliai pritaria pasirinkto teismo jurisdikcijai, vadinasi, sutinka su ieškovo, kreditoriaus, pasirinkimu. Toks pritarimas galimas tik tuo atveju, jei teismas neturi jurisdikcijos pagal nei vieną kitą Išlaikymo reglamente nustatytą jurisdikcijos pagrindą. Taigi, nors byla dėl išlaikymo vaikams priteisimo nebuvo teisinga Lietuvos teismui pagal bendrąsias jurisdikcijos taisykles, tačiau, atsakovui neginčijus teismo jurisdikcijos, ji tapo teisinga pagal Išlaikymo reglamento 5 straipsnį.

Atsižvelgdamas į nurodytas aplinkybes, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo procesinį sprendimą ir bylos dalį dėl išlaikymo vaikams priteisimo grąžino apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-473-378/2019

Daiktinė teisė

Dėl statinių savininkų naudojimosi nuomojamu valstybinės žemės sklypu tvarkos nustatymo

Ieškovė prašė nustatyti valstybinio žemės sklypo, kurį ji valdo kartu su kitais nuomininkais, naudojimosi tvarką pagal jos užsakymu parengtą planą. Atsakovai, be kitų reikalavimų, priešieškiniu prašė nustatyti to paties žemės sklypo naudojimosi tvarką pagal jų pateiktą projektą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė, priešieškinių tenkino.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad tuo atveju, kai keliems savarankiškai funkcionuojantiems statiniams ar įrenginiams eksploatuoti suformuotas vienas valstybinės žemės sklypas, šių statinių ar įrenginių savininkams (bendraturčiams) išnuomojamos žemės sklypo dalys, reikalingos kiekvienam atskiram statiniui ar įrenginiui eksploatuoti. Išnuomojamos valstybinės žemės sklypas turi būti suformuotas įstatymų nustatyta tvarka. Išnuomojamo valstybinės žemės sklypo dydį, kuris būtinas konkrečiam ant valstybinės žemės stovinčiam statiniui eksploatuoti, nustato, o, jeigu žemės sklypas nuomojamas keliems vieno statinio bendraturčiams – jiems nuomojamas žemės sklypo dalis individualizuoja, atitinkama valstybės institucija, kuri atstovauja valstybei sudarant valstybinės žemės nuomos sutartis.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad valstybinės žemės sklypų nuomą reglamentuojantys teisės aktai nesuteikia teisės valstybinės žemės sklypų nuomininkams patiems tarpusavio susitarimu nustatyti, kaip ir kokiomis dalimis jie naudosis valstybinės žemės sklypu. Tokiu atveju pagal analogiją negali būti taikoma ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.75 straipsnio norma, suteikianti bendrosios dalinės nuosavybės teisės subjektams galimybę susitarti dėl daikto naudojimosi tvarkos, nes toks aiškinimas neatitiktų viešosios nuosavybės teisės įgyvendinimo principų. Dėl to kasacinis teismas išaiškino, kad valstybinės žemės nuomininkai, kai jiems yra išnuomotas vienas bendras sklypas tam tikromis dalimis, neturi teisės tarpusavio susitarimu nustatyti naudojimosi jiems nuomojamu valstybinės žemės sklypu tvarkos, o jiems nesusitarus, tokia valstybinės žemės sklypo naudojimosi tvarka negali būti nustatoma ieškinio teisenos tvarka.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad esant valstybinės žemės nuomininkų ginčui dėl jiems asmeniniam naudojimui priskirtinos valstybinės žemės sklypo dalies, jie turėtų administracine tvarka kreiptis į valstybinę žemę nuomojančią instituciją dėl valstybinės žemės sklypo nuomos sutarties keitimo, tikslinimo. Konstatavęs, kad teismai netinkamai aiškino valstybinės žemės nuomą reglamentuojančių teisės aktų nuostatas, kasacinis teismas atmetė atsakovų priešieškiniu dalis dėl naudojimosi valstybinės žemės sklypu tvarkos patvirtinimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-380-611/2019

Dėl daugiabučio namo savininkų ir bendrijos narių sprendimų priėmimo

Ieškovas prašė pripažinti negaliojančiais daugiabučio namo savininkų bendrijos pakartotinio visuotinio narių susirinkimo priimtus nutarimus. Jis nurodė, kad ginčytini nutarimai turėjo būti priimti ne bendrijos, o butų ir kitų patalpų savininkų visuotiniame susirinkime. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Pagal CK 4.85 straipsnį butų ir kitų patalpų savininkai bendrojo naudojimo objektų sukūrimo, valdymo ir naudojimo bei disponavimo klausimus sprendžia balsų dauguma. Kiti CK 4.85 straipsnio 1 dalyje nenurodyti klausimai gali būti sprendžiami bendrijos narių susirinkime. Pagal Lietuvos Respublikos daugiabučių gyvenamųjų namų ir kitos paskirties pastatų savininkų bendrijų įstatymo (toliau – DNSBI) 12 straipsnio 1 dalį daugiabučiame gyvenamajame name, kuriame yra įsteigta bendrija, savininkų balsų dauguma sprendžiami šie klausimai: 1) bendrų interesų tenkinimo klausimai; 2) priemonių, nesusijusių su pastato naudojimo ir priežiūros privalomųjų reikalavimų įgyvendinimu, klausimai; 3) pastato atnaujinimo, lėšų tam kaupimo ar

skolinimosi ir kredito sutarčių sąlygų klausimai. Bendrijos vaidmuo šiuo atveju yra tik organizacinis.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad jeigu, pažeisdamas įstatymo nustatytą kompetenciją, bendrijos narių susirinkimas išnagrinėja namo savininkų susirinkimo kompetencijos klausimą, tai toks sprendimas nevertinamas kaip namo savininkų sprendimas, o tik kaip bendrijos narių priimtas sprendimas neatitinkančiu jo kompetencijos klausimu. Toks sprendimas gali būti pripažįstamas neteisėtu ir panaikintas kaip pažeidžiantis savininkų teises. Net ir surinkus pakankamai bendrijos narių balsų, toks bendrijos susirinkimo sprendimas gali būti vertinamas kaip neteisėtas dėl bendrijos narių susirinkimo kompetencijos pažeidimo.

Kasacinis teismas nurodė, jog tokie klausimai kaip bendrijos veiklos ataskaitos tvirtinimas, finansinių ataskaitų rinkinio pristatymas, revizoriaus ataskaitos vertinimas, valdybos narių ir darbuotojų atlyginimo svarstymas, administravimo įmokų svarstymas, bendrijos dokumentų pateikimo tvarkos ir tarifų svarstymas, mokesčių advokato paslaugoms bendrijai pirkti svarstymas paprastai yra susiję su bendrijos veiklos aspektais ir nėra susiję su bendrosios nuosavybės objektų sukūrimu, valdymu, naudojimu ar disponavimu jais. Todėl ieškovo skundžiami bendrijos sprendimai nurodytais klausimais nepatenka į CK 4.85 straipsnio 1 dalį. Kasacinis teismas konstatavo, kad sprendimai dėl šių klausimų priimti tinkamo subjekto ir esant reikiamam balsų skaičiui. Tačiau sprendimai dėl sąmatos patvirtinimo ir finansavimo bei dėl sutarties sudarymo dėl namo pridavimo yra susiję su bendrosios nuosavybės objektų sukūrimu ir pagal CK 4.85 straipsnio 1 dalį turi būti sprendžiami savininkų, o ne bendrijos narių susirinkime. Vis tik, nustatęs, kad pastarieji klausimai dėl bendrosios nuosavybės objektų sukūrimo, nesurinkus pakankamo balsų skaičiaus, bendrijos narių nebuvo priimti ir nesukūrė jokių padarinių, kasacinis teismas sprendė, kad ieškovo (savininko) teisės atitinkamai nebuvo pažeistos.

Atsižvelgdamas į išdėstytas aplinkybes, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą, nors ir kitais motyvais.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-409-695/2019

Prievolių teisė

Dėl skolininko, kurio prievolės įvykdymas buvo užtikrintas garantija, teisės reikalauti nuostolių atlyginimo, jeigu garantija buvo pasinaudota pažeidžiant užtikrintos prievolės sąlygas

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės nuostolių atlyginimą. Ji nurodė, kad šalys sudarė nuomos sutartį, ir ieškovės kaip nuomininkės įsipareigojimams užtikrinti trečiasis asmuo išdavė garantiją, kuria atsakovė pasinaudojo nesąžiningai. Ieškovė savo nuostolius kildino iš to, kad ji kompensavo trečiajam asmeniui šio pagal garantiją išmokėtą sumą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai patenkino didžiąją ieškinio dalį.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad jau yra išnagrinėjęs bylą pagal atsakovės ieškinį trečiajam asmeniui, iš kurio priteisė pinigų sumą pagal šio asmens suteiktą garantiją. Trečiojo asmens suteikta garantija savo esme buvo pripažinta kaip nepriklausoma garantija (garantija pagal pirmą pareikalavimą), todėl šis kasacinio teismo pateiktas garantijos kvalifikavimas laikytinas prejudiciniu faktu apžvelgiamoje byloje.

Šiame procese sprendžiamas ginčas tarp kitų subjektų – skolininkės ir kreditorės, kai skolininkė manė, kad kreditorė nepagrįstai pareikalavo iš garanto įvykdyti prievolę. Kasacinis teismas pažymėjo, jog kreditorė teisę reikalauti iš garanto įvykdyti prievolę turi ne bet kada, o tik tada, kai neįvykdyta pagrindinė prievolė, už kurią buvo garantuojama. Kadangi dėl suteiktos garantijos pobūdžio minėtoje byloje pagrindinės prievolės įvykdymas ar neįvykdymas nebuvo nagrinėtas, kasacinis teismas nurodė, jog skolininkė, manydama, kad kreditorė nepagrįstai paprašė garantijos įvykdymo, būtent šioje byloje gali remtis pagrindinės prievolės, t. y. nuomos sutarties, sąlygomis, įrodinėdama, kad ji tinkamai vykdė savo prievolę, o kreditorė nepagrįstai pasinaudojo jai suteikta garantija. Toks aiškinimas nepaneigia garantijos, kaip nepriklausomos nuo pagrindinės prievolės, esmės, nes šiuo atveju yra nagrinėjami santykiai tik tarp skolininkės ir kreditorės, jų

tarpusavio įsipareigojimai. Taigi, jeigu skolininkė ir kreditorė savo susitarime nustatė, kad garantija gali būti panaudojama tik tam tikrų sutartinių įsipareigojimų neįvykdymo atveju, tai kreditorė neturi teisės reikalauti garantijos įvykdymo dėl kitų, nesutartų, įsipareigojimų nevykdymo ar pažeidimo atveju.

Atsižvelgdamas į išdėstytas aplinkybes, kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas, aiškindamas skolininkės teisę ginčyti, jos manymu, kreditorės nepagrįstą reikalavimą garantui įvykdyti prievolę pagal nepriklausomą garantiją, pagrįstai rėmėsi garantija užtikrintos pagrindinės prievolės, t. y. nuomos sutarties, sąlygomis. Dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartis palikta nepakeista.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-398-687/2019

Civilinė atsakomybė

Dėl kredito unijos valdybos narių atsakomybės individualizavimo

Ieškovė (bankrutavusi kredito unija) prašė priteisti solidariai iš atsakovų (paskolų komiteto ir valdybos narių) žalos atlyginimą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį patenkino. Apeliacinės instancijos teismas tenkino ieškinio dalį. Byloje buvo sprendžiama dėl kredito unijos valdybos nario, balsavusio prieš sprendimą suteikti paskolą, iš kurio kildinamas žalos atsiradimas, civilinės atsakomybės.

Kasacinis teismas nurodė, kad valdyba, kaip organas, neturi savarankiško teisinio subjektiškumo. Jeigu valdybos sprendimas nulėmė žalos kredito unijai atsiradimą, civilinės atsakomybės subjektai yra kredito unijos valdybos nariai. Nors jie veikia kolegialiai, kasacinis teismas konstatavo, kad kiekvieno kredito unijos valdybos nario civilinė atsakomybė turi būti individualizuota, t. y. turi būti nustatyti kiekvieno valdybos nario konkretūs neteisėti veiksmai priimant žalos atsiradimo pagrindu nurodomą valdybos sprendimą, priežastinis ryšys tarp valdybos nario neteisėtų aktyvių ir (ar) pasyvių veiksmų priimant sprendimą ir žalos, kildinamos iš tokio sprendimo, bei likusios civilinės atsakomybės sąlygos.

Kasacinio teismo vertinimu, apeliacinės instancijos teismas, nustatęs, kad atsakovė balsavo prieš sprendimą suteikti paskolą, tačiau taikęs atsakovei civilinę atsakomybę tuo pagrindu, jog ji nepateikė protesto, padarė nepagrįstas išvadas. Kredito unijos valdybos darbo reglamento punktas, reglamentuojantis valdybos narių atleidimą nuo atsakomybės, pažodinio aiškinimo prasme iš tikrųjų sietinas ne tik su valdybos nario balsavimu prieš sprendimą, kuris nurodomas kaip žalos atsiradimo kredito unijai pagrindas, bet papildomai ir su rašytinio protesto pateikimu. Vis dėlto kasacinis teismas sprendė, kad protesto nepateikimo aplinkybė civilinės atsakomybės taikymo atsakovei aspektu galėtų būti teisiškai reikšminga tik tada, jeigu, reikalaujant žalos atlyginimo, būtų įrodinėjama, kad protesto nepateikimas nulėmė kokių nors neigiamų materialųjų teisinių padarinių kredito unijai atsiradimą, ir būtent su tokių teisinių padarinių atsiradimu būtų siejama ieškiniu reikalaujama atlyginti žala. Kadangi atsakovei pareikštas reikalavimas dėl žalos atlyginimo yra grindžiamas fiduciarinių pareigų priimant sprendimą dėl paskolos suteikimo pažeidimu, vadinasi, protesto (ne)pateikimo aplinkybė neturi teisinės reikšmės ginčo materialiajam teisiniam santykiui kvalifikuoti. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad atsakovė nepadarė neteisėtų veiksmų, su kuriais yra siejamas ieškiniu reikalaujamos atlyginti žalos atsiradimas. Nenustačius atsakovės neteisėtų veiksmų, kaip būtinosios sąlygos, nėra pagrindo jos civilinei atsakomybei ieškovės nurodyta forma atsirasti.

Atsižvelgdamas į nurodytas aplinkybes, kasacinis teismas panaikino teismų procesinių sprendimų dalis, kuriomis pripažintas ieškinio atsakovei pagrįstumas, ir ieškinio reikalavimus atsakovei atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-397-684/2019

Dėl valstybės, kompensavusios smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą avansu, teisės reikalauti žalos atlyginimo iš už žalą atsakingo asmens įgyvendinimo

Ieškovė (Lietuvos valstybė) prašė priteisti iš atsakovo kompensaciją, kuri avansu buvo išmokėta nukentėjusiosios atstovei pagal įstatymą kaip neturtinės žalos atlyginimas dėl atsakovo nukentėjusiajai padaryto smurtinio nusikaltimo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė, taikydami ieškinio senatį.

Valstybė, užtikrindama nuo smurtinių nusikaltimų nukentėjusių asmenų teises ir teisėtus interesus, kompensuoja jiems padarytą turtinę ir (ar) neturtinę žalą iš specialiosios Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos. Šiuos teisinius santykius reglamentuoja Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas (toliau – Įstatymas). Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimui avansu būdinga tai, kad sprendimas dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos kompensavimo avansu priimamas, nesant teismo sprendimo dėl žalos atlyginimo iš smurtinį nusikaltimą padariusio asmens ar už jo veiką atsakingo asmens, tačiau esant vienai iš Įstatymo 8 straipsnio 2 dalies 1 punkte privalomų sąlygų.

Atsižvelgdamas į tai, kad, kompensuojant smurtiniais nusikaltimais padarytą žalą avansu iš specialiosios Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos, yra įvykdoma skolininko prievolė pradiniam kreditoriui, kad pats prievolės įvykdymas nelemia prievolės pasibaigimo, kadangi valstybė įgytą reikalavimo teisę įgyvendina laikydamasi skolininko ir pradinio kreditoriaus prievolę reglamentuojančių deliktinės civilinės atsakomybės teisės normų, o naujasis kreditorius negali įgyti daugiau teisių, negu jų turėjo pradinis kreditorius, kasacinis teismas padarė išvadą, kad valstybei dėl smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo avansu reikalavimo teisė atsiranda subrogacijos pagrindu. Taigi valstybės reikalavimo teisės įgyvendinimui taikytinas sutrumpintas trejų metų ieškinio senaties terminas, kuris taikomas reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo (CK 1.125 straipsnio 8 dalis).

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad nukentėjusiosios atstovė baudžiamojoje byloje prašė priteisti turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą; reikalavimų dėl neturtinės žalos atlyginimo dalies, proporcingos išmokėtos kompensacijos dydžiui, nebuvo atsisakiusi; šia suma atitinkamai nesumažintas priteisto neturtinės žalos atlyginimo dydis. Nuosprendžio dalis dėl priteisto turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo buvo įvykdyta. Kasacinis teismas pažymėjo, kad valstybė, įgijusi pradinio kreditoriaus teisę reikalauti neturtinės žalos atlyginimo nukentėjusiajai išmokėtos kompensacijos apimtimi, šią savo materialiąją reikalavimo teisę galėjo įgyvendinti dar baudžiamojoje byloje arba vykdymo procese, tačiau to nepadarė. Dėl to kasacinis teismas sprendė, kad valstybė, atstovaujama Teisingumo ministerijos, neužtikrino veiksmingo Įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos valstybės reikalavimo teisės įgyvendinimo, ir atsižvelgdamas į tai, kad skolininkas prievolę pradiniam kreditoriui įvykdė vykdydamas įsiteisėjusį teismo nuosprendį, darė išvadą, kad nagrinėjamo ginčo atveju taikytina CK 6.106 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta sąžiningo skolininko apsaugos taisyklė.

Konstatavęs, kad atsakovas įvykdė savo prievolę pradiniam kreditoriui (nukentėjusiosios atstovei pagal įstatymą), dėl ko jo prievolė pasibaigė, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį, nors ir kitais motyvais, paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-306-313/2019

Sutarčių teisė

Dėl atlygintinių paslaugų teikimo sutarties

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovo skolą už eismo įvykio padarinių likvidavimo darbus. Ji nurodė, kad į įvykio vietą atvyko policijos kvietimu ir, sutikus atsakovo tėvui, ištraukė iš griovio atsakovui priklausantį vilkiką su puspriekabe, tačiau atsakovas atsisakė apmokėti sąskaitą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tenkino ieškinio dalį. Kasacinis teismas nagrinėjo klausimą, koku pagrindu ieškovė vykdė transporto priemonės nuvežimo darbus.

Byloje buvo nustatyta, kad atsakovas, vairuodamas vilkiką su pusprikabe, nepasirinko saugaus greičio, todėl nesuvaldė transporto priemonės, kuri nuslydo nuo kelio ir įvirto į griovį. Kasacinis teismas nurodė, kad šiuo atveju aktualus Lietuvos Policijos generalinio komisaro 2009 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. 5-V-200 patvirtintas Policijos pareigūnų veiksmų priimant sprendimus nušalinti nuo transporto priemonių vairavimo, priverstinai nuvežti transporto priemonę ir uždrausti toliau važiuoti tvarkos aprašas (toliau – Aprašas). Pagal šio aprašo nuostatas policijos pareigūnas turi teisę priverstinai nuvežti transporto priemonę, kai jos stovėjimas trukdo transporto ar pėsčiųjų eismui. Transporto priemonės nerekomenduojama nuvežti, jei jos savininkas (valdytojas) atvyksta iki transporto priemonės perduodama vilkiko vairuotojui.

Kasacinis teismas sprendė, kad ieškovė į eismo įvykio vietą atvyko ir darbus pradėjo pagrįstai, policijos pareigūno kvietimu; atvykus atsakovo tėvui ir jam sutikus su vykdomais darbais, ieškovė tęsė pradėtus eismo įvykio padarinių šalinimo darbus; atsakovas suteiktų paslaugų neginčijo, tačiau, gavęs ieškovės sąskaitą, nesutiko su nurodyta paslaugų kaina. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, kad atsakovas pripažino sutartinius teisinius santykius, tik nesutiko su tam tikromis sutarties sąlygomis, o ieškovė veikė pagal susitarimą dėl paslaugų teikimo. Apžvelgiamu atveju atsakovo tėvas konkludentiniais veiksmais išreiškė sutikimą dėl tolesnio ieškovės paslaugų teikimo. Kadangi įstatymas nenustato privalomos paslaugų teikimo sutarties formos, ši sutartis gali būti sudaryta ir tokiu būdu. Svarstydamas atsakovo argumentus dėl netinkamo atstovavimo, kasacinis teismas atsižvelgė į tai, jog atsakovas autoįvykio metu buvo sužeistas ir išgabentas į ligoninę, o vėliau nekėlė netinkamo atstovavimo klausimo, todėl sprendė, kad atsakovo tėvo ir jo paties tolesni veiksmai sudarė rimtą pagrindą ieškovei tikėtis, kad sandoris sudarytas tinkamo atstovo, galios ir bus vykdomas.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog vien tai, kad sutarties šalys iš anksto nesusitarė dėl konkrečios sutarties kainos, nedaro šios sutarties negaliojančia, jei susitardamos dėl paslaugų teikimo sutarties šalys žinojo, kad paslaugos yra mokamos, ir sutiko jas apmokėti. Teismai nustatė, kad šalys susitarė dėl paslaugų teikimo ir siekiamo rezultato, o atsakovas neginčijo, kad šio susitarimo tikslas buvo pasiektas. Taigi pagrindinis šalių nesutarimas liko dėl paslaugų kainos. Kilus ginčui dėl atlygintų paslaugų teikimo sutarties kainos, ji turi būti vertinama pagal tuo metu rinkoje buvusias ir suteiktų paslaugų kokybę, apimtį bei pasiektą rezultatą atitinkančias kainas. Atsižvelgdamas į tai, kad ieškovė pateikė įrodymus apie jos panašiomis sąlygomis kitiems asmenims suteiktų paslaugų pobūdį ir kainas, o atsakovas neįrodinėjo, kad reikalaujamas atlyginimas yra neprotingai didelis, kasacinis teismas sprendė, jog teismai pagrįstai priteisė iš atsakovo skolą. Dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartis buvo palikta nepakeista.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-381-684/2019

Dėl vežėjo civilinės atsakomybės už transporto priemonės nepateikimą kroviniui vežti vežimo sutartyje nustatytu terminu

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės nuostolių atlyginimą. Ji nurodė, kad su atsakove sudarė vienkartinę krovinio pervežimo sutartį, kurioje susitarė, jog atsakovė iš pasikrovimo vietos Italijoje paims krovinį ir ne vėliau kaip sutartu laiku jį pristatys nurodytu adresu Lietuvoje. Atsakovei laiku nepaėmus krovinio, ieškovė pasamdė kitą vežėją, dėl to patyrė nuostolių. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tenkino ieškinį.

Kasacinis teismas nurodė, kad šalių sudaryta vienkartinė krovinio pervežimo sutartis atitinka CMR konvencijos 1 straipsnyje nurodytas sąlygas. Tačiau, kadangi CMR konvencijai būdingas griežtas reguliavimo efektas, ji taikoma tik joje tiesiogiai sureglamentuotiems vežimo teisinių santykių klausimams, o į CMR konvencijos tiesioginį reguliavimą nepatenkantiems klausimams taikytinos nacionalinės teisės normos. CMR konvencijos 23 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad tuo atveju, kai krovinio pristatymo terminas viršijamas ir pagal sutartį įgaliojimus turintis asmuo įrodo, kad dėl to padaryta žala, vežėjas privalo kompensuoti nuostolius, kurie neturi būti didesni kaip užmokestis už vežimą. Minėta norma nustato vežėjo atsakomybę už pavėluotą krovinio pristatymą,

tačiau nė viena CMR konvencijos norma tiesiogiai nenustato vežėjo atsakomybės už transporto priemonės nepateikimą pakrauti. Be to, kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad vežėjo atsakomybė pagal CMR konvenciją prasideda nuo to momento, kai kroviny yra priimtas vežti.

Atsižvelgdamas į tai, kad CMR konvencija yra išsami ir negali būti aiškinama pernelyg plačiai, kasacinis teismas išaiškino, kad CMR konvencijos 23 straipsnio 5 dalies norma negali būti taikoma tuo atveju, kai vežėjas nepateikė transporto priemonės pakrauti, nes tokia teisinė situacija nepatenka į Konvencijos reguliavimo sritį. Todėl kasacinis teismas pripažino, jog, atsakovei nepateikus transporto priemonės šalių sutartu laiku į pakrovimo vietą ir ieškovei dėl to nutraukus sutartį, atsakovės atsakomybei dėl transporto priemonės nepateikimo pakrauti CMR konvencija netaikytina. Atsižvelgdamas į nurodytas aplinkybes, kasacinis teismas konstatavo, kad bylą nagrinėję teismai pagrįstai netaikė CMR konvencijos 23 straipsnio 5 dalies normos.

Sprenddamas dėl atsakovės atsakomybės, kasacinis teismas nurodė, kad jai taikytina verslininko atsakomybė be kaltės (CK 6.256 straipsnio 4 dalis). CK 6.258 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtintas tokios verslininko atsakomybės be kaltės ribojimas, o CK 6.258 straipsnio 5 dalyje – specifinis nuostolių skaičiavimo būdas, kai kreditorius sudaro naują pakeičiančiąją sutartį su kitu skolininku. Todėl kasacinis teismas išaiškino, kad, konstatavus verslininko atsakomybės be kaltės pagrindus pagal CK 6.256 straipsnio 4 dalį, skolininko verslininko atsakomybė yra ribojama CK 6.258 straipsnio 4 dalyje įtvirtintu nuostolių dydžiu, t. y. atsakomybe tik už tuos nuostolius, kuriuos jis numatė ar galėjo protingai numatyti sutarties sudarymo metu kaip tikėtiną prievolės neįvykdymo pasekmę, ir tuo atveju, kai kreditorius sudaro pakeičiančiąją sutartį pagal CK 6.258 straipsnio 5 dalies normą.

Kasacinis teismas sprendė, kad teismai, taikydami CK 6.258 straipsnio 5 dalį ir sprenddami dėl ieškovei priteistino nuostolių atlyginimo dydžio, nepagrįstai neatsižvelgė į teismų praktikoje pateiktas nuostolių, atsiradusių dėl pakeičiančiosios sutarties sudarymo, atlyginimo sąlygas ir CK 6.258 straipsnio 4 dalyje įtvirtintą atsakomybės ribojimą. Dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartis buvo panaikinta ir byla perduota šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-377-611/2019

Dėl projektavimo rangos teisinius santykių bei užsakovo ir subrangovo tiesioginio reikalavimo teisės (ne)buvimo

Ieškovė (užsakovė) prašė priteisti solidariai iš atsakovių (rangovės, subrangovės ir draudimo bendrovės) žalos atlyginimą. Ji nurodė, kad atsakovėms pateikė konkrečią projektavimo užduotį, tačiau, pastačius pastatą, paaiškėjo, kad parengtame pastato techniniame projekte nebuvo įgyvendinti tam tikri ieškovės reikalavimai; dėl išaiškėjusių techninio ir darbo projektų trūkumų pastate reikia keisti įrangą, perdaryti kai kuriuos inžinerinius darbus. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tenkino ieškinio dalį.

Byloje tarp dalyvaujančių asmenų susiklostė sutartiniai projektavimo rangos teisiniai santykiai, kai ieškovė yra pastato techninio projekto užsakovė, viena iš atsakovių – generalinė rangovė, o kita – jos pasitelkta subrangovė. Pagal CK 6.650 straipsnio 4 dalį užsakovas ir subrangovas neturi teisės reikšti vienas kitam piniginių reikalavimų, susijusių su sutarčių, kiekvieno iš jų sudarytų su generaliniu rangovu, pažeidimu. Kasacinis teismas pažymėjo, kad sutartinių santykių kombinacija, kai užsakovas turi tiesioginį reikalavimą subrangovui, o subrangovas – užsakovui, galima, kai toks pareigų ir teisių pasiskirstymas nustatytas tiek generalinės rangos, tiek subrangos sutartyje. Apžvelgiamu atveju šalys tokios galimybės nenustatė. Taigi, šalims projektavimo rangos sutartyse nesusitarus dėl pirmiau nurodyto tiesioginės atsakomybės už sutarties nevykdymą ar netinkamą vykdymą taikymo, galioja bendrosios atsakomybės taisyklės, kad rangovas atsako užsakovui dėl jo pasirinkto subrangovo veiksmų ir subrangovui už užsakovo veiksmus. Aplinkybė, kad subrangovė vykdė visus techninio projekto parengimo darbus bei derino klausimus, susijusius su techninio projekto parengimu, tiesiogiai su ieškove, nekeičia šalių teisių ir pareigų santykio, prisiimto pagal sudarytas sutartis. Remdamasis šiomis aplinkybėmis kasacinis

teismas sprendė, kad ieškovės ir subrangovės nesieja sutartiniai teisiniai santykiai dėl pastato techninio projekto parengimo.

Ieškovė teigė, kad atsakovėms civilinė atsakomybė dėl pastato techninio projekto parengimo kyla skirtingais pagrindais, t. y. generalinei rangovei kyla sutartinė, o subrangovei – deliktinė atsakomybė. Kasacinis teismas nesutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad subrangovė pažeidė rangovės su užsakove sudarytą sutartį bei rūpestingo ir atidaus konkrečios rūšies profesionalaus elgesio standartą. Kadangi subrangovė nėra paminėtos sutarties šalis, šiuo susitarimu užsakovės ir rangovės priimti abipusiai įsipareigojimai ar jų pažeidimas negali būti vertinami kaip subrangovės neteisėti veiksmai ir būti pagrindas taikyti jai civilinę atsakomybę. Techninio projekto tinkamas parengimas yra šalių projektavimo rangos susitarimo dalykas, o šio įsipareigojimo netinkamas įvykdymas yra laikytinas sutartinių įsipareigojimų netinkamu vykdymu. Kasacinis teismas pažymėjo, kad sutarties tinkamas vykdymas yra siejamas su lūkesčio intereso įgyvendinimu, kuris negali būti kildinamas iš bendrosios rūpestingumo pareigos pažeidimo, kaip deliktinės atsakomybės taikymo pagrindo. Deliktinė atsakomybė negali ginti tokio lūkesčio intereso, kaip jis suprantamas pagal tam tikros, šiuo atveju projektavimo rangos, sutarties įvykdymą. Ieškovės įrodinėjama žala yra susijusi su sutartiniais santykiais, t. y. kyla iš netinkamo sutartinių įsipareigojimų vykdymo, taip pat su projektavimo rangos sutartyje nustatytais teisėmis ir pareigomis. Dėl to atsakovės veiksmai civilinės teisės prasme negali būti laikomi pažeidžiančiais bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai ir jai negali būti nagrinėjamos bylos aplinkybių kontekste tuo pagrindu taikoma deliktinė atsakomybė.

Kasacinis teismas konstatavo, kad teismai nepagrįstai sprendė, kad subrangovei nagrinėjamu atveju kyla deliktinė atsakomybė už netinkamą pastato techninio projekto parengimą. Kadangi teismai šioje byloje nenustatė visų būtinų civilinės atsakomybės sąlygų, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir grąžino bylą šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-357-313/2019

Civilinio proceso teisė

Dėl civilinės bylos teisingumo esant tarptautiniam elementui

Ieškovė (Lietuvos Respublikoje registruota bendrovė) prašė priteisti iš atsakovės (Kazachstano Respublikoje registruotos bendrovės) skolą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad sprendžiant klausimą dėl bylos teisingumo turi būti vadovaujama Lietuvos Respublikos ir Kazachstano Respublikos sudaryta sutartimi dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (toliau – Tarptautinė sutartis). Pagal šios sutarties 21 straipsnį susitariančiosios šalies teismai kompetentingi nagrinėti ieškinius, pareikštus juridiniams asmenims, jeigu šios šalies teritorijoje yra juridinio asmens valdymo įstaiga, atstovybė arba filialas. Tačiau Tarptautinė sutartis leidžia susitariančiųjų šalių rezidentams susitarti dėl kitokio civilinės bylos teisingumo, nei nustato ši sutartis, jeigu tai nesusiję su išimtinę teismų kompetencija.

Nagrinėjamoje byloje teismai nustatė, kad šalių sudarytose sutartyse, reglamentuojant šalių atsakomybę už netinkamą sutartinių prievolių vykdymą, įtvirtinta sąlyga, jog visi ginčai, dėl kurių šalims nepavyko susitarti, perduodami nagrinėti į teismą pagal ieškovo valstybinės registracijos vietą. Reglamentuojant sutarties nutraukimo tvarką, sutartyse taip pat buvo nurodyta, jog pirkėjui ir tiekėjui negalint išspręsti ginčo pagal sutartį, bet kuri iš šalių gali pareikalauti šio ginčo sprendimo Kazachstano Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka Kazachstano Respublikos teritorijoje. Nors šalių sudarytų sutarčių punktuose nustatytas skirtingas ginčų teisingumas, kasacinis teismas nurodė, kad jis nėra prieštaringas, nes šalys sutartimis susitarė taikyti skirtingas teisingumo taisykles, priklausomai nuo kilusio ginčo pobūdžio. Kadangi ginčas kilo dėl atsakovės netinkamo sutartinių prievolių vykdymo, t. y. neatsiskaitymo su ieškove sutartyje nustatytais terminais, tokio pobūdžio ginčas patenka į sutarčių punktą, reglamentuojančių atsakomybę už netinkamą prievolių

vykdymą, veikimo sferą, todėl byla nagrinėjęs apeliacinės instancijos teismas pagrįstai sprendė, kad byla teisinga Lietuvos Respublikos teismams, nes ieškovės buveinė yra Lietuvos Respublikoje. Kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad atsakovė, pateikdama atsiliepimą į ieškovės ieškinį, nepasinaudojo Tarptautinės sutarties 21 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta teise pareikšti prieštaravimus dėl ginčo teisingumo iki pateikiant atsikirtimus dėl ieškovės ieškinio esmės, todėl nebegali to daryti vėlesnėse proceso stadijose.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-403-611/2019

Dėl teisingumo, kai ieškinį pareiškia draudikas, įgyvendindamas subrogacijos teisę

Ieškovas (draudikas) subrogacijos tvarka prašė priteisti iš atsakovo turtinės žalos atlyginimą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atsisakė priimti ieškovo ieškinį kaip neteisingą tam teismui. Byloje buvo nagrinėjamas klausimas, ar specialioji teritorinio teisingumo taisyklė, nustatyta CPK 30 straipsnio 6 dalyje, taikoma ir tuo atveju, kai ieškovas, kuriam perėjo reikalavimo teisė į žalos atlyginimą iš nukentėjusio asmens subrogacijos pagrindu, reiškia reikalavimą žalą padariusiam asmeniui.

Kasacinis teismas nurodė, kad CPK 30 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta alternatyviojo teisingumo taisyklė išplaukia iš žalos, padarytos turtui, atlyginimo prievolės (delikto) ir ja ginami kreditoriaus interesai dėl žalos atlyginimo. Kreditoriumi (taigi ir ieškovu) dėl žalos atlyginimo gali būti bet kuris fizinis ar juridinis asmuo. Ši taisyklė nėra specifiskai siejama tik su pradinio kreditoriaus asmeniu ir ja nėra siekiama apginti kokios nors silpnesnės šalies interesų.

Subrogacijos atveju, kai draudikas dėl trečiojo asmens padarytos žalos pagal draudimo sutartį išmoka draudimo išmoką draudėjui, žalos atlyginimo prievolė, siejanti nukentėjusį draudėją ir žalą padariusį asmenį, nepasibaigia, tik pasikeičia šios prievolės šalis. Taigi subrogacija dėl žalos, padarytos turtui, atlyginimo nekeičia žalos atlyginimo prievolės esmės ir prigimties. Todėl kasacinis teismas sprendė, kad nėra pagrindo teigti, jog kreditorius, perėmęs subrogacijos pagrindu reikalavimo teisę dėl žalos atlyginimo, praranda įstatyme nustatytą teisę kreiptis pagal savo pasirinkimą. Remdamasis šiais argumentais, kasacinis teismas padarė išvadą, kad CPK 30 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta alternatyviojo teisingumo taisyklė ir 12 dalyje nustatyta ieškovo teisė pasirinkti vieną iš kelių teismų, kuriems byla teisinga, taikoma ir ieškovui (draudikui), kuriam perėjo reikalavimo teisė į žalos atlyginimą iš nukentėjusio asmens subrogacijos pagrindu.

Konstatavęs, kad teismai neturėjo teisinio pagrindo atsisakyti priimti ieškovo ieškinį kaip neteisingą tam teismui, kasacinis teismas panaikino teismų nutartis ir ieškinio priėmimo klausimą perdavė iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-386-1075/2019

Bankroto teisė

Dėl bankroto administratoriaus teisės ginčyti bankrutuojančios įmonės atliktus mokėjimus CK 6.930¹ straipsnio pagrindu

Ieškovė (bankrutuojanti įmonė), atstovaujama bankroto administratorės, prašė pripažinti niekiniais ir negaliojančiais jos atsakovei atliktus mokėjimus ir taikyti restituciją. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė. Byloje buvo nagrinėjamas klausimas, ar įmonės bankroto administratorius, gindamas bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių interesus, turi teisę ginčyti įmonės iki bankroto bylos iškėlimo atliktus atsiskaitymus CK 6.930¹ straipsnio pagrindu.

Kasacinis teismas konstatavo, kad būtent CK 6.66 straipsnyje įtvirtintas *actio Pauliana* (Pauliano ieškiny) institutas yra teisinis pagrindas, kuriuo remdamasis bankroto administratorius

turi galimybę nuginčyti iki bankroto bylos iškėlimo įmonės atliktus mokėjimus (atsiskaitymus), dėl kurių neteisėtai suteiktas prioritetas vienam iš kreditorių ir atitinkamai sumažinta galimybė kitiems kreditoriams gauti reikalavimų patenkinimą iš bankrutuojančios įmonės turto. Tais atvejais, kai įmonei iškelta bankroto byla, teisinių pasekmių klausimas sprendžiamas kitaip, nei kitais atvejais taikant *actio Pauliana* institutą. Pagal Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 1 straipsnio 3 dalį kitų įstatymų nuostatos taikytinos tiek, kiek jos neprieštarauja šiam įstatymui. Tokiu atveju CK 6.66 straipsnio nuostatos taikytinos kartu su ĮBĮ 35 straipsniu, reglamentuojančiu kreditorių reikalavimų tenkinimo eilę ir tvarką.

CK 6.930¹ straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad atsiskaitymų eilę vykdymo proceso, bankroto, restruktūrizavimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais nustato kiti įstatymai. Kasacinis teismas pažymėjo, kad CK 6.930¹ straipsnyje nustatytas atsiskaitymų eiliškumas esmingai skiriasi nuo įtvirtinto ĮBĮ 35, 36 straipsniuose. Pirma, CK 6.930¹ straipsnyje nustatyta privaloma mokėjimų eiliškumo tvarka yra skirta įmonėms, patiriančioms laikinų finansinių sunkumų – neturinčioms pakankamai lėšų visiems pareikštiems reikalavimams patenkinti; šis reguliavimas, priešingai negu įtvirtintas ĮBĮ, nesiejamas su įmonės nemokumu ar situacija, kai yra pagrindas konstatuoti, kad įmonė ne tik šiuo metu negali, bet ir negalės ateityje atsiskaityti su kreditoriais (CK 6.930¹ straipsnio 3 dalis). Antra, CK 6.930¹ straipsnyje įtvirtintu reguliavimu siekiama užtikrinti finansinę drausmę ir apsaugoti pirmesnėje eilėje esančių kreditorių teisę lėšas gauti anksčiau už paskesnėje eilėje esančius kreditorius. Taigi, remdamasis CK 6.930¹ straipsnio nuostatomis reikalavimą galėtų reikšti kreditorius, pagal atsiskaitymų eiliškumą esantis pirmiau už gavusį atsiskaitymą, bet ne neteisėtą atsiskaitymą atlikusi įmonė. Atsižvelgdamas į šias įstatymo nuostatas ir formuodamas vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką, kasacinis teismas išaiškino, kad CK 6.930¹ straipsnis nereglamentuoja nemokios įmonės atsiskaitymų su kreditoriais tvarkos ir nėra skirtas bankrutuojančios įmonės ar jos kreditorių teisėms ginti, todėl įmonės bankroto administratorius neturi teisės reikšti ieškinio dėl lėšų priteisimo CK 6.930¹ straipsnio pagrindu. Dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartis palikta nepakeista.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-278-469/2019

Dėl trečiojo asmens teisių bankroto byloje

Įmonės, kuri vertėsi atliekų surinkimu ir tvarkymu, bankroto byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl trečiuoju asmeniu įtraukto Aplinkos apsaugos departamento prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos teisės ginčyti bankrutuojančios įmonės kreditorių susirinkimo nutarimus, susijusius su pavojingų atliekų tvarkymu, priežiūra, saugojimu ir perdavimu kitoms tvarkymo įmonėms. Pirmosios instancijos teismas tenkino dalį trečiojo asmens skundo reikalavimų. Apeliacinės instancijos teismas šią bylos dalį nutraukė, konstatuodamas, kad departamentas neturi teisinio suinteresuotumo, suteikiančio teisę skusti kreditorių susirinkimo nutarimus.

Kasacinis teismas jau yra išaiškinęs, kad kreditoriai, kurie nesikreipė dėl bankroto bylos iškėlimo, bankroto byloje dalyvaujančiais asmenimis tampa teismui patvirtinus jų finansinius reikalavimus. Tokie asmenys naudojami trečiųjų asmenų, nepareiškiančių savarankiškų reikalavimų, procesinėmis teisėmis (CPK 47 straipsnis). Taip pat trečiaisiais asmenimis, nepareiškiančiais savarankiškų reikalavimų, bankroto byloje gali būti ne tik įmonės kreditoriai, bet ir asmenys, turintys pakankamą teisinį suinteresuotumą bankroto bylos baigtimi, neapsiribojant vien teisinio (turtinio) reikalavimo bankroto byloje turėjimu. ĮBĮ normos nereglamentuoja trečiųjų asmenų – ne kreditorių – teisių ir pareigų. Taigi ĮBĮ normos nenustato šiems tretiesiems asmenims teisės skusti kreditorių susirinkimo nutarimų, tačiau ir nedraudžia atlikti tokio teisinio veiksmo.

Byloje buvo nustatyta, kad bankroto bylą nagrinėjantis teismas įtraukė Aplinkos apsaugos departamentą trečiuoju asmeniu su savarankiškais reikalavimais. Remiantis CPK įtvirtintomis nuostatomis, tretieji asmenys, pareiškiantys savarankiškus reikalavimus, turi teisę naudotis visomis šalies procesinėmis teisėmis, kurias šalims suteikia CPK 42 straipsnis ir kitos normos. ĮBĮ normos nedraudžia tokiems asmenims skusti bankrutuojančios įmonės kreditorių susirinkimus, o pagal CPK normas tretieji asmenys, pareiškiantys savarankiškus reikalavimus, tokią teisę turi. Taigi Aplinkos

apsaugos departamentas įgijo visas šalies procesines teises. Kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad šio trečiojo asmens teisinį suinteresuotumą bankroto byloje patvirtina ne tik jo įtraukimas į bylos nagrinėjimą, bet ir vykdomos funkcijos – viešojo intereso apsauga aplinkos apsaugos srityje. Taigi Aplinkos apsaugos departamentas, ginčydamas įmonės kreditorių susirinkimų nutarimus, susijusius su atliekų tvarkymu, priežiūra, saugojimu ir vežimu, turi įstatymo pripažįstamą ryšį su bankroto bylos dalyku ir pakankamą suinteresuotumą bankroto bylos baigtimi. Dėl to kasacinis teismas sprendė, kad Aplinkos apsaugos departamento reikalavimai, dėl kurių apeliacinės instancijos teismas nutraukė bylą, yra susiję su jo, kaip trečiojo asmens, teisėmis ir vykdoma veikla ir atitinkamai – su viešojo intereso apsauga.

Remdamasis išdėstytais argumentais, kasacinis teismas konstatavo, kad Aplinkos apsaugos departamentas, kaip trečiasis asmuo su savarankiškais reikalavimais, turėjo teisę skusti bankrutuojančios įmonės kreditorių susirinkimo nutarimus, dėl to ši apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis buvo panaikinta ir atitinkama bylos dalis gražinta nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-372-219/2019

Darbo teisė

Dėl kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą priimti prejudicinį sprendimą

Ieškovė (laikinojo įdarbinimo paslaugas teikianti įmonė, kurios laikinojo darbo naudotojas – Europos lyčių lygybės institutas (*European Institute for Gender Equality*, toliau – ir EIGE) teisme ginčijo darbo ginčų komisijos sprendimą, kuriuo ji pripažinta diskriminavusi pagal laikinojo darbo sutartis įdarbintus darbuotojus, mokėdama jiems mažesnę darbo užmokesį, nei tuo atveju, jei jie būtų įdarbinti tiesiogiai EIGE. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad byloje nėra vienareikšmiškai aišku dėl 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/104/EB dėl darbo per laikinojo įdarbinimo įmones (toliau – Direktyva 2008/104) 1 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų kriterijų taikymo. Šioje normoje įtvirtinta, kad direktyva taikoma valstybinėms ir privačioms įmonėms, kurios yra laikinojo įdarbinimo įmonės ar įmonės laikinojo darbo naudotojos, vykdančios ekonominę veiklą, neatsižvelgiant į tai, ar jos veikia siekdamos pelno. Šios normos aiškinimas reikalingas dviem aspektais: 1) nėra aiški formuluotės „valstybinė įmonė“ tiksli reikšmė; 2) nėra aišku kokiam subjektui (subjektams) taikytinas ekonominės veiklos vykdymo kriterijus. Taip pat būtų naudingas išaiškinimas, ar Direktyvos 2008/104 5 straipsnio 1 dalies nuostatos turi būti taikomos Europos Sąjungos agentūroms.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas nutarė sustabdyti bylą ir kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą šiais klausimais:

1. Koks turinys turėtų būti suteikiamas Direktyvos 2008/104 1 straipsnio 2 dalyje esančiai formulotei „valstybinė įmonė“? Ar Europos Sąjungos agentūros, tokios kaip EIGE, yra laikomos „valstybės įmonėmis“, kaip tai suprantama pagal minėtą direktyvą?

2. Kokiems subjektams pagal Direktyvos 2008/104 1 straipsnio 2 dalį taikytinas ekonominės veiklos vykdymo kriterijus; ar 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1922/2006 3, 4 straipsniuose apibrėžtos EIGE veiklos sritys bei vykdomos funkcijos laikytinos ekonomine veikla, kaip ji apibrėžta (suprantama) Direktyvos 2008/104 straipsnio 2 dalies prasme?

3. Ar Direktyvos 2008/104 1 straipsnio 2 bei 3 dalys gali būti aiškinamos taip, kad pagal jas Direktyva gali būti netaikoma toms valstybinėms bei privačioms laikinojo įdarbinimo įmonėms ar įmonėms laikinojo darbo naudotojoms, kurios Direktyvos 1 straipsnio 3 dalyje nurodytuose santykiuose nedalyvauja ir nevykdo Direktyvos 1 straipsnio 2 dalyje minimos ekonominės veiklos?

4. Ar Direktyvos 2008/104 5 straipsnio 1 dalies nuostatos dėl laikinųjų darbuotojų teisių į pagrindines darbo ir įdarbinimo sąlygas, visų pirma darbo užmokesčio, visa apimtimi turi būti taikomos Europos Sąjungos agentūroms, kurioms taikomos specialios ES darbo teisės normos ir SESV 335 ir 336 straipsniai?

5. Ar valstybės narės teisė (Darbo kodekso 75 straipsnis), perkeltanti Direktyvos 2008/104 5 straipsnio 1 dalies nuostatas visiems laikinųjų darbuotojų naudotojams (įskaitant ir ES institucijas), nepažeidžia SESV 335 ir 336 straipsniuose nustatyto ES institucijos administracinės autonomijos principo, Europos Sąjungos pareigūnų tarnybos nuostatuose numatytų darbo užmokesčio formavimo ir mokėjimo taisyklių?

6. Atsižvelgiant į tai, kad visos pareigybės (darbo funkcijos), į kurias darbuotojus tiesiogiai priima EIGE, apima užduotis, kurias gali įgyvendinti išskirtinai tik darbuotojai, dirbantys pagal Europos Sąjungos pareigūnų tarnybos nuostatus, ar atitinkamos laikinųjų darbuotojų pareigybės (darbo funkcijos) gali būti laikomos „ta pačia darbo vieta“, kaip nustatyta Direktyvos 2008/104 5 straipsnio 1 dalyje?

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-392-684/2019

Viešieji pirkimai

Dėl perkančiųjų organizacijų teisės sudaryti vidaus sandorius dėl to paties objekto galiojant sudarytai viešojo pirkimo sutarčiai

Ieškovė prašė teismo panaikinti savivaldybės tarybos sprendimą ir pripažinti negaliojančia savivaldybės administracijos ir atsakovės sudarytą Vejų šienavimo paslaugų pirkimo sutartį (toliau – ginčo vidaus sandoris). Ieškovė nurodė, kad savivaldybės tarybos 2016 m. gegužės 3 d. sprendimu pritarta sudaryti sutartį dėl vejų šienavimo paslaugų su kita tiekėja, nors ieškovė, kaip ankstesnio viešojo konkurso laimėtoja, turėjo teisę teikti vejų šienavimo paslaugas iki 2017 m. kovo 14 d. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį patenkino.

Kasacinis teismas sprendė, ar perkančioji organizacija, nepažeisdama imperatyviųjų teisės aktų nuostatų, galėjo sudaryti ginčijamą sutartį su savo kontroliuojama bendrove. Šioje byloje buvo kreiptasi į Teisingumo Teismą išaiškinimo dėl vidaus sandorių teisinio reguliavimo reikalavimų, jų nustatymo galimybių ir ribų (t. y. dėl niekinio sandorio vertinimo pagrindo aspektų). Teisingumo Teismas prejudiciniame sprendime nurodė, kad: pirma, pagal Europos Sąjungos teisę valstybės narės teisėtai savo nacionalinės teisės sistemose gali nustatyti papildomus vidaus sandorių sudarymo kriterijus (sąlygas, ribojimus); antra, pagal 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB (toliau – Direktyva 2014/24) nuostatas, įskaitant skaidrumo principą, papildomos nacionalinės vidaus sandorių sudarymo sąlygos turi būti įtvirtintos konkrečiose ir aiškiose pozityviosios viešųjų pirkimų teisės normose, šios turi būti pakankamai prieinamos, o jų taikymas – numatomas. Teisingumo Teismas nurodė, kad teisės normų aiškumą, prieinamumą ir numatomumą turi įvertinti ir nustatyti būtent kasacinis teismas.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad Lietuvoje ginčo vidaus sandorio sudarymo metu, be Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPI) 10 straipsnio 5 dalies, iš esmės nebuvo kitų nuostatų, kuriose tiesiogiai būtų įtvirtinti konkretūs vidaus sandorių sudarymo papildomi ribojimai, o iš Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio išplaukiantys galimi papildomi ribojimai pagrįsti jurisprudencijos vystymusi, o ne aiškia įstatymų leidėjo valia. Kasacinis teismas pažymėjo, jog net ir laikant, kad iš Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio bendrojo pobūdžio nuostatų išplaukia kokie nors perkančiosioms organizacijoms taikytini ribojimai, tokia situacija, atsižvelgiant į VPI santykį su kitais teisės aktais, nagrinėjamoje byloje turėjo būti sprendžiama būtent VPI naudai.

Kasacinis teismas išaiškino, kad:

1) perkančiosios organizacijos su savo kontroliuojamais subjektais vidaus sandorį gali sudaryti tik tokiu atveju, jei tokia jų teisė tiesiogiai įtvirtinta VPI; Lietuvos įstatymų leidėjas pagal Direktyvą 2014/24 turi šių sandorių reguliavimo diskreciją;

2) visi materialieji ir procedūriniai įstatymo leidėjo siekiami taikyti vidaus sandorių sudarymo reikalavimai, nepriklausomai nuo to, ar jie nustatyti vykdant iš Europos Sąjungos teisės

kylančias pareigas, ar naudojantis vidaus teisinio reguliavimo teise, turi būti aiškiai, tiksliai, nedviprasmiškai ir suprantamai įtvirtinti viename teisės akte – VPI.

Padaręs išvadą, kad ginčo vidaus sandorio metu konkrečiose ir aiškiose pozityviosios viešųjų pirkimų teisės normose nebuvo įtvirtinta papildomų tokių sutarčių sudarymo privalomų sąlygų lyginant su *Teckal* kriterijais (VPI 10 straipsnio 5 dalis), kasacinis teismas pripažino, kad ginčo vidaus sandoris nepažeidė imperatyviųjų teisės normų.

Ieškovė taip pat įrodinėjo, kad dėl ginčo vidaus sandorio sudarymo buvo pažeistos jos teisės, kylančios iš viešojo pirkimo sutarties, nes sumažėjo šienaujамų vejų plotai. Kasacinis teismas nurodė, kad, nors perkančioji organizacija laikėsi pozicijos, jog viešojo pirkimo sutarties su ieškove vykdymo metu žymiai padidėjo vejų šienavimo plotai, tačiau šios pozicijos iš esmės nepagrindė. Sutartyje šalys susitarė dėl maksimalių paslaugų kiekių, paslaugų gavėja neįsipareigojo pirkti visų sutarties priede nurodytų paslaugų ar jų kiekio, tiekėjai įsipareigota sumokėti už faktiškai suteiktas paslaugas, o, reikalingoms paslaugoms viršijus maksimalius kiekius, būtų vykdomas atskiras pirkimas. Ginčo, kad pirkimo sutarties vykdymo metu ieškovei pateikti vykdyti užsakymai neviršijo maksimalių paslaugų (darbų) kiekių, nebuvo. Kasacinio teismo vertinimu, net jei pirmiau nurodytas viešojo pirkimo sutarties nuostatas būtų galima aiškinti taip, kad perkančioji organizacija užsitikrino teisę atsisakyti dalies paslaugų, tokia teisė negali būti aiškinama taip, kad dėl dalies į viešojo pirkimo sutarties apimtį patenkančių paslaugų teikimo gali būti sudarytas papildomas sandoris su trečiuoju asmeniu. Kasacinis teismas jau ne kartą yra nurodęs, kad dėl vieno pirkimo objekto negali būti sudarytos kelios viešojo pirkimo sutartys. VPI taip pat nenustatyta tokios galimybės (išimtis nustatyta tik dėl preliminarinių sutarčių).

Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas sprendė, kad ginčo vidaus sandoris pažeidė ieškovės teises, jos teisėtus lūkesčius į nenutrūkstamą ir vientisą sudarytos viešojo paslaugų pirkimo sutarties vykdymą, todėl pripažino ją sudarytu neteisėtai, o apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-494-469/2019

Dėl kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą priimti prejudicinį sprendimą

Nagrinėjamoje byloje šalių ginčas kilo dėl konkurso (komunalinių atliekų surinkimas ir išvežimas) laimėtoja pripažintos ūkio subjektų grupės kvalifikacijos atitikties perkančiosios organizacijos iškeltiems reikalavimams. Pirmosios instancijos teismas ieškovės ieškinį atmetė visiškai, apeliacinės instancijos teismas – iš dalies: vertino, kad ši tiekėja neatitiko tiekėjų techninio pajėgumo reikalavimo, tačiau atitiko pajamų iš įvykdytų sutarčių reikalavimą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad Direktyvos 2014/24 58 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta galimybė nustatyti tam tikrą būtiną ekonominės veiklos vykdytojų metinę apyvartą, įskaitant tam tikrą būtiną apyvartą srityje, kuriai taikoma sutartis. Kasacinis teismas nurodė, kad jam nėra visiškai aišku, kaip plačiai būtų galima aiškinti sąvoką, „sritis, kuriai taikoma sutartis“, t. y. ar tiekėjai turi įrodyti savo pajėgumą ne apskritai atliekų tvarkymo srityje, o būtent dėl mišrių komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo paslaugų, dėl kurių ir paskelbtas konkursas.

Taip pat kasaciniam teismui kilo abejonių dėl konkurso sąlygose įtvirtinto tiekėjų techninio pajėgumo reikalavimo, pagal kurį tiekėjai savo atitiktį turėjo įrodinėti pateikdami atitinkamų techninių savybių transporto priemones (šiukšliavežius), kvalifikavimo.

Kasaciniam teismui neaiškus ir konkretus perkančiųjų organizacijų pareigų saugoti tiekėjų jiems patikėtos informacijos konfidencialumą turinys ir šių santykis su jų pareiga užtikrinti peržiūros procedūrą inicijavusių ūkio subjektų teisių gynybos veiksmingumą bei kaip teismo procese turėtų būti įgyvendintas 2016 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2016/943 dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo (toliau – Direktyva 2016/943) 9 straipsnio 2 dalies 3 pastraipoje įtvirtintas proceso šalių informavimas: ar ieškovo teisė susipažinti su viešojo pirkimo laimėtojo pasiūlymu besąlyginė, ar, atsižvelgiant į ikiteisminę ginčo stadiją, jis prieš tai neturėtų su šiuo prašymu kreiptis į perkančiąją organizaciją, ar tokiam prašymui patenkinti

svarbus iš viešojo pirkimo konkurso rezultatų kilusio ginčo pobūdis, ar apskritai reikalingas šalių nesutarimas dėl konkurso rezultatų, o gal pakaktų tiesiog vienam tiekėjui įgyvendinti savo teisę į informacijos gavimą ir šios teisės pažeidimo atveju jis atskirai galėtų kreiptis į teismą.

Kasacinis teismas *ex officio* (pagal pareigas) kelia konkursą laimėjusios tiekėjos veiksmų vertinimo pagal Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies h punkto klausimą, t. y. ar ši tiekėja (kai kurios jos narės) perkančiajai organizacijai nepateikė melagingos informacijos apie savo pajėgumo atitiktį iškeltiems reikalavimams; jei taip, koks vienu partnerių galimai neteisėto elgesio poveikis kitiems jungtinės veiklos nariams.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas nutarė sustabdyti bylą ir kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą šiais klausimais:

1. Ar viešojo pirkimo sąlyga, pagal kurią iš tiekėjų reikalaujama įrodyti atitinkamo dydžio vidutinės metinės veiklos pajamas, vykdant veiklą tik dėl konkrečių paslaugų (mišrių komunalinių atliekų tvarkymo), patenka į Direktyvos 2014/24 58 straipsnio 3 ar 4 dalies taikymo sritį?

2. Ar nuo atsakymo į pirmąjį klausimą priklauso tiekėjo pajėgumo vertinimo tvarka, nustatyta Teisingumo Teismo 2017 m. gegužės 4 d. sprendime byloje *Esaprojekt, C-387/14*?

3. Ar viešojo pirkimo sąlyga, pagal kurią iš tiekėjų reikalaujama įrodyti [šiukšlių tvarkymo] paslaugoms teikti reikalingų transporto priemonių atitiktį konkrečioms techniniams reikalavimams, įskaitant taršos emisijos (EURO 5), GPS siųstuvo įrengimo, atitinkamos talpos ir pan., patenka į Direktyvos 2014/24: a) 58 straipsnio 4 dalies; b) 42 straipsnio kartu su VII priedo nuostatomis; c) 70 straipsnio reguliavimo sritį?

4. Ar 1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyvos 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo, iš dalies pakeistos 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2007/66/EB (toliau – Direktyva 89/665) 1 straipsnio 1 dalies 3 pastraipa, kurioje įtvirtintas peržiūros procedūrų veiksmingumo principas, šio straipsnio 3 ir 5 dalys, Direktyvos 2014/24 21 straipsnis ir Direktyvos 2016/943 nuostatos, ypač 18-oji konstatuojamoji dalis ir 9 straipsnio 2 dalies 3 pastraipa (kartu ar atskirai, bet jomis neapsiribojant), turi būti aiškinami taip, kad kai nacionaliniame viešųjų pirkimų teisiniame reguliavime įtvirtinta privalomoji ikiteisminė ginčų nagrinėjimo tvarka:

a) perkančioji organizacija peržiūros procedūrą inicijavusiam tiekėjui turi suteikti visus (nepriklausomai nuo konfidencialumo pobūdžio) kito tiekėjo pasiūlymo duomenis, jei šios procedūros objektą sudaro būtent kito tiekėjo pasiūlymo vertinimo teisėtumas, o procedūrą inicijavęs tiekėjas prieš tai aiškiai jos paprašė juos suteikti;

b) nepriklausomai nuo atsakymo į prieš tai užduotą klausimą, ar perkančioji organizacija, atmesdama tiekėjo pateiktą pretenziją dėl jo konkurento pasiūlymo vertinimo teisėtumo, bet kokiu atveju turi aiškiai, išsamiai ir konkrečiai atsakyti, nepriklausomai nuo grėsmės atskleisti jai patikėtą konfidencialią pasiūlymo informaciją?

5. Ar Direktyvos 89/665 1 straipsnio 1 dalies 3 pastraipa, šio straipsnio 3 ir 5 dalys, 2 straipsnio 1 dalies b punktas, Direktyvos 2014/24 21 straipsnis ir Direktyvos 2016/943 nuostatos, ypač 18-oji konstatuojamoji dalis (kartu ar atskirai, bet jomis neapsiribojant) turi būti aiškinami taip, kad perkančiosios organizacijos sprendimas nesupažindinti tiekėjo su kito dalyvio pasiūlymo konfidencialiais duomenimis yra teismui atskirai skųstinas sprendimas?

6. Jei atsakymas į prieš tai užduotą klausimą teigiamas, ar Direktyvos 89/665 1 straipsnio 5 dalis turi būti aiškinama taip, kad tiekėjas dėl tokio perkančiosios organizacijos sprendimo privalo jai teikti pretenziją ir, esant reikalui, – ieškinį teismui?

7. Jei atsakymas į prieš tai užduotą klausimą teigiamas, ar Direktyvos 89/665 1 straipsnio 1 dalies 3 pastraipa, 2 straipsnio 1 dalies b punktas turi būti aiškinami taip, kad tiekėjas, priklausomai nuo disponuojamos informacijos apie kito tiekėjo pasiūlymo turinį apimties, ieškinį teismui gali teikti išimtinai tik dėl atsisakymo jam suteikti informaciją, atskirai nekvestionuodamas kitų perkančiosios organizacijos sprendimų teisėtumo?

8. Nepriklausomai nuo atsakymų į prieš tai užduotus klausimus, ar Direktyvos 2016/943 9 straipsnio 2 dalies 3 pastraipa turi būti aiškinama taip, kad teismas, gavęs ieškovo prašymą

išreikalauti įrodymus iš kitos ginčo šalies ir juos pateikti ieškovui susipažinti, privalo tokį prašymą tenkinti, nepriklausomai nuo perkančiosios organizacijos veiksmų pirkimo ar peržiūros procedūrų metu?

9. Ar Direktyvos 2016/943 9 straipsnio 2 dalies 3 pastraipa turi būti aiškinama taip, kad teismas, netenkinęs ieškovo reikalavimo išviešinti konfidencialią kitos ginčo šalies informaciją, pats savo iniciatyva turėtų vertinti prašomų išslaptinti duomenų reikšmę ir padarinius viešojo pirkimo procedūros teisėtumui?

10. Ar Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies h punkte įtvirtinto tiekėjų pašalinimo pagrindas, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo 2019 m. spalio 3 d. sprendimą byloje *Delta Antrepriză de Construcții și Montaj* 93, C-267/18 gali būti taikomas taip, kad teismas, nagrinėdamas tiekėjo ir perkančiosios organizacijos ginčą, gali, nepriklausomai nuo pastarosios vertinimo, savo iniciatyva spręsti, jog atitinkamas tiekėjas, veikdamas tyčia ar nerūpestingai, jai pateikė klaidinančią, tikrovės neatitinkančią informaciją ir dėl to turėjo būti pašalintas iš viešojo pirkimo procedūrų?

11. Ar Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 4 dalies h punkto nuostatos, kartu taikomos su šios direktyvos 18 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu proporcingumo principu, turi būti aiškinamos ir taikomos taip, kad tais atvejais, kai nacionalinėje teisėje papildomai (be pašalinimo iš pirkimo procedūrų) nustatytos sankcijos už melagingos informacijos pateikimą, šios gali būti taikomos tik asmeninės atsakomybės pagrindu, ypač kai tikrovės neatitinkančią informaciją pateikia tik jungtinio viešojo pirkimo dalyvio narių dalis (pvz., vienas iš kelių partnerių)?

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-384-916/2019

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt